

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

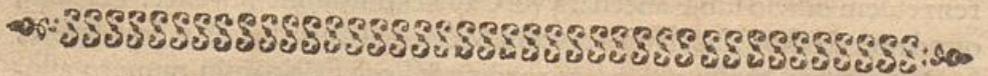
De Archicancellariis Sacri Romani Imperii Ac Cancellariis Imperialis Avlae

**Mallinckrodt, Bernhard von
Monasteri[i] Westphaliae, 1640**

Pars Prior De Archicancellariis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-11835

agimus, officio præfuerunt : vti & apud S. Sigebertum Regem Coloniensis Præful S. Cunibertus, & S. Bonitus Aruernorum Episcopus; apud Clodouum 2, præter Audoënum prædictum, S. Ansbertus, eius in Cathedrâ non minùs quàm Palatinâ militiâ successor. Denique sub Dagoberto 2 Rege occurrit S. Godegrandus Metensis Præful, & sub Pipino, Magni Caroli, qui Operis nostri initium erit, patre, S. Bonifacius, Moguntinorum Archi-Episcoporum princeps; vt statim suo loco pluribus videbimus. Hæc præmittere visum fuit; quòd ad sequentium illustrationem conducere videantur: & quòd Francisci Lanouij, *de Sanctis alijsq; Franciæ Cancellarijs Schediasma & Commentarius*, in omnium manibus promiscuè non versentur. Duplex autem deinceps institutæ tractationis pars erit: prior de Archi-Cancellarijs Imperij; altera de illorum Vicarijs & Subseruientibus. quos antiquitùs per plura secula Cancellarios vocarunt; nos hodie à multo tempore Vice-Cancellarios dicimus.

P A R S P R I O R

D E

ARCHICANCELLARIIS.

Archi-Cancellarij nomen & officium itidem à Francis ad nos deriuatum est : omnium enim primus, qui hoc nomen titulumque vsurpârît, S. Cunibertus fuit, Coloniensis Episcopus, quatenus huc vsq; reperire quiui. post quem, * S. Bonifacium reperio: qui apud Miræum in *Notitiâ Eccles. Belgij c. 20*, Regis Pipini literas, quibus Epternacense S. Willibrordi Cænobiû dotat, ita subscribit: Bonifacius Archi-Cancellarius recognouit. Datæ enim illæ literæ sunt anno Christi 752, tertio Regis Pipini: in cuius ad Franciæ regnum sublimatione cum notabilis valde huius sancti viri opera fuerit, eiusque manibus ille in Regem inunctus & consecratus sit; suspicari possumus, inter cætera antiora & gratitudinis documenta, nouâ istâ dignitate, nouæque dignitatis minùs trito & augustiori titulo donatum fuisse. Dubitandum enim non est,

non

* vide infra de SS. Germania Cancellarijs, in S. Cuniberto.

non alium esse hunc Bonifacium, quàm celeberrimum illum Moguntinum Præsulem: cuius etiam opinionis est Franciscus Lanouius, Ord. Minimorum Religiosus *in suo de Francie Cancellarijs Schediasmate*. Nec facile quis persuadebit, in alium aliquem eiusdem nominis, illorum temporum synchronum, ista conuenire. Felicissimis igitur auspiciis, non Coloniensium & Moguntinorum tantum Præsulum, sed omnium toto orbe Archi-Cancellariorum ad S. Cunibertum & S. Bonifacium principatus & primitiæ referuntur. quorum tamen posterior, non hæreditario quodam perpetuoque ac stabili iure, quod postmodum obtinuit, isti Sedi hanc prærogatiuam pro Successoribus suis acquisiuit: sed sub Carolo, ac stirpis Carolinæ Augustis reliquis, aliarum etiam Ecclesiarum Cathedras in consortium illius honoris admisit; donec sub Magno Othone; ex toto assè sibi proprium stabilemque in hunc usque diem faceret, ut postmodum ostendetur. Hinc igitur cognoscitur huius officij, & eiusdem appellationis antiquitas: nam & Archi-Capellanorù nomē, qui cum Archi-Cancellarijs ijdem sunt, (licet sub Merouingorum primis & vetustissimis Fræcorum Regibus communiter & plerumque *Referendarij* dicerentur,) ipsum quoque antiquissimum est. Inter Diplomata Cœnobij S. Maximini Treuer. num. 1. habetur Dagoberti Magni Regis Diploma, cuius subscriptio est: **Henricus Cancellarius ad vicem Ricolphi Archi Capellani recognouit.** extat idem Diploma apud Miræum. *lib. 1. Diplom. c. 2.* vbi *Ricolni* pro *Ricolphi* legitur. Igitur de Archi-Cancellarijs quæ tradere decreui, circa tria hæc versabuntur. 1. Quæ sit illorum successio ab Imperio Caroli Magni, usque ad Magnum Othonē eiusque Filium Wilhelmum, primū è Moguntinis Archi-Episcopis; qui non alios, quàm illius Martinianæ Metropolitanæ Sedis suæ Antecessores, Successores habuit, in Imperij primū Cispalini vniuersi, deinde Germaniæ Archi-Cancellariatu. 2. Qualiter & quo tempore ad Moguntinos dignitas ista priuatiuè, ut vocamus, deuenerit; & qua ratione ac quouis que per omne Imperium Cismontanum, sine cuiusquam participatione, Archi-Cancellariatum vniuersalem gesserint. 3. Quando primitus & qua occasione, munia ista summi Cancellariatus ad cæteros Rheni Archi-Episcopos propagata; quæque vnius eousque dignitas fuerat, trium deinceps promiscua, institutâ cōmunicatione & distributis officijs, facta sit; ac Triumvirale Archi-Cancellariorum, quod etiamnum feliciter perennat, Collegium, primæuâ originatione florere cœperit.

CAROLVS MAGNVS IMP.

Initium igitur à Magno Carolo, primo Germanicæ potentæ & Monarchiæ Fundatore, capiendum est. Dudum enim explosa est quorundam Teu-

Teutonico nomini minus bene volentium opinio, ipsum Carolum, & eius temporis Francorum populum (qui postmodum demum lapsu seculorum magis magisque in earum gentium, quas subegerat, & in quarum fines sedesque immigrarat, mores & instituta degeneravit) Germaniæ abiudicare connantium. Nam & in palatio Ingelheimensi, propè Moguntiam, in Teutonico solo, (multis enim ante Carolum seculis, & ab ultimâ vsque memoriâ, Gallicam Rheni ripam Germanorum populi longè lateque insederunt) eum natum, linguâ Teutonicâ uti natiuâ vsum esse, eiusdemque gentis moribus & ipsum & Successores eius longo tempore egisse, notissimum est: ac ipsemet Summus Pontifex Innoc. 3, in *cap. Venerabilem ex. de Election.* disertis verbis asserit, in huius Caroli personam, Apostolicæ Sedis beneficio, quod omnes, quotquot ingratitude notam odimus, libentes gratantesque fatemur, Romanorum Imperium ad GERMANOS delatum esse. Verùm istis longius immorari extra propositum est. Quamuis igitur diuersos repererim, qui sub Carolo, ex quo tempore imperare cœpit (incidunt primordia Imperij eius, ut notum est, in annum secularem 800.) *Archi-Cancellarij* extiterunt; quod Rado, Erkenbaldus & Einhardus, de quibus postea, redigendi sunt: non tamen & illos referre disconuenit, qui regnantis Scrinio, & literarum diplomatumque recognitionibus præfuerunt. Præmittam illos, de quorum annis constat, reliquos, quorum tempora incerta sunt, subsequi faciam. Latere autem Lectorem nolo, in prima hac de *Archi-Cancellarijs* parte, promiscuè cum illis *Cancellarios* *Notarios*que referre me constituisse; eò quod difficile sit, propter obscuriorem huius rei antiquitatem, satis accuratè illos ab inuicem distinguere: cum non vniformiter vbique, vnusquisque officij sui cognomine appellari animaduertatur. *Itherius* igitur, siue *Ætherius*, primo occurrit loco; utpote qui sub ipsomet etiam Pipino patre, extremis annis eius, diplomata recognouerit, incerti loci Abbas, vir præclarus, & ipsismet summis Pontificibus probatus: de quo Lanouius videri potest. Fortè hic sit huius nominis *Teruanensis* Episcopus; ad quem inter cæteros an. 748. scribit *Zacharias Pont. Max. vide Epistolas S. Bonif. Epist. 136. & Tom. Concil. 3. part. 1. pag. 373.* vbi tamen *Cenomanensis* dicitur: sed cum *Bonifacij* editore facit *Miræus* in *Chron. Belgico, pag. 154:* nec reperitur hoc nomine aliquis *Cenomanorum* Præsul.

Itherius.

Lupertus.

Huic proximum subiungo *Lupertum*, uti apud Ioan. Paulum *Windeck cap. vi. de Electoribus Imperij* vocatur, siue *Ruidpertum*, uti legitur in *Chron. Lauresheim*, quod *Freherus* edidit, pag. 60. De vno enim homine illos loqui suspicor; cum apud vtrumque Auctorem eodem anno, videlicet 773, Literæ

Literæ recognitæ fuisse tradantur. Res tamen illa ideo minus certa est; quod Lupertus Archi-Cancellarius, alter non item vocetur; ac pro Luperto Amelbertus, pro Ruidperto Rado vicariam recognitionis operam subisse legantur. Si qui igitur non de vno eodemque, sed de diuersis præmissa accipere volent; non displicebit, si dicamus, sub potentissimo illo Rege Carolo, ob magnitudinem Imperij & prouinciarum pluralitatem, diuersos & plures Cancellarios & regimina fuisse. quod etiam alijs simili ratione vsui venisse infra in Henrico Aucupe, ac fortè alijs, ostendetur. Hodie certè cum apud alios, tum præcipuè Hispaniarum potentissimum Regem, & in ipsâ Casareâ Aulâ, hoc animaduertere est, vbi vno in loco, ipsoque ad eò palatio, quinque reperiuntur distinctæ Cancellariæ, Imperij, Regnorum Hungarici, & Bohemici, Austriæ, & Styriæ: quibus sexta, ni fallor, rerum bellicarum; & septima, ærarij, siue fiscalium negotiorum, accedunt: licèt, quod sciam, hæ postremæ Epistolarum Magistris non Cancellarij nomine, sed alio vocent. Nihil tamen certi de re obscurâ definitio; nec pudori cuiquâ esse debet, si de rebus antiquis quædam se nescire fateatur. Fuit igitur eodem tempore Amelbertus Cancellarius, de cuius recognitione iam dixi. de vtroque autem, tam Luperto, quàm hoc, ita subscriptio habet foundationis Campidonensis, per Carolum Magnum factæ: *Amelbertus.*
Amelbertus Cancellarius ad vicem Luberti Archi-Cancellarij recognoui, an. 773 Extat apud Münster, *lib. 5. Cosmogr. c. 233.* & apud Crus. in *annal. Suevicis tom. 1. lib. 11. cap. 2.* Fuit etiam iam memoratus Rado, siue *Rado.*
Radonus. (vtrumque enim reperimus) qui postmodum ex inferiore ordine ad apicem Archi-Cancellariatus ascendit: disertè enim Archi-Capellanus vocatur apud Geuoldum *de septem-viratu, pagina 85.* in Literis datis an. 802. quas nomine eius Erkenbaldus recognouit. Ac præterea etiam aliàs eius dignitatis pato vel omnes, vel plerosque fuisse, quorum vice alios recognitionis curam respexisse inuenimus: excepto, quando expressè contrarium additur & exprimitur. Nam post S. Bonifacium Moguntinum, de quo in superioribus, paucissimos, vt postea videbimus, ex Archi-Cancellarijs siue Archi-Capellanis (his enim nominibus antiquitus promiscuè vocabantur) reperio, in illis Regum Casarumque diplomatibus, licèt satis curiosè inspectis & collatis, quæ publici iuris facta, vel alia ad notitiam meam peruenerunt, qui ipsimet recognitiones subierint, ad tempora vsque Caroli quinti Imperatoris, vt infra dicam. Ac obseruauit, ne tunc quidem priscis illis temporibus Moguntinum aliòsve id muneris per semet obijssè, quando in Aulis Curijsque Imperatorum præsentibus interfuerunt, vti plurimum diplomatum fide probari potest; idque ipsum hodierno etiam tempore, vt alibi dicam, regulariter adhuc obtinet.

Vigbaldus.
Gildbertus.

obtinet. Sed ad propositum reuertor. Radonis igitur vice, an. 779, vt Miræus annotat, (quem tamen annum mihi non liquere fateor) recognouit Caroli literas Basilicæ Aquisgranensi concessas VVigbaldus. *n. not. Eccles. cap. 23. & lib. 2. donat. Belg. c. 8.* Ad eiusdem Radonis vicem Gildbertus recognouit literas Caroli Laurishemenfi Cœnobio datas, quæ extant in *Chron.* eius loci Freheriano, *pag. 61.* Vixit sub Carolo Magno Ratho, Curiensis Episcopus, prius Monachus vallis S. Gregorij: illum autem ab hoc diuersum puto.

Hildebaldus Archi-Episcopus Colon.

Ad annum Christi 788, Hildebaldus occurrit, Antistes Agrippinas, qui Carolinam Fundationem Ecclesiæ Bremensis, in Saxoniâ, in Palatio Nemetensi datam, ita subscripsit: Hildebaldus Archi-Episcopus Coloniensis, & Sacri Palatij Capellanus recognoui. Ita Goldast. *tom. 3. Const. Imper. pag. 137.* similiter apud Meibom. *in notis ad VVidikindum, pag. 63.* in erectione Comitatus Tremonien. eod. an. Hic est, qui S. Lüdgerum nostrum, Episcopum consecrauit. Idem Ludouicum Pium regali coronâ redimitum inunxit. Etsi autem se simpliciter Capellanum scribat, tamen ob Archi-Episcopalem, quam tenuit, dignitatem, vix dubitari potest, quin Archi-Cancellarius fuerit. Si enim secus fuisset, præter hoc, * alia eius generis exempla alicubi occurrerent. Ac præterea apud Gewold. *de septem-viratu, pag. 85,* in ea ipsa subscriptione, Archi-Capellani legitur. Videatur de hoc Cratepolius in *Catalogo.*

*Videtur
men infra
de S. Heriberto.

Angilramnus Episcopus Mutens.

Non omittendum dixi, quod de hoc Hildebaldo (nec enim de alio capiendū videtur) in Actis Synodi Francofurtensis, (extat etiâ apud Sirmond. *tom. 2. Concil. Gall.*) reperi ad calcem operum B. Alcuini, an. 1617 Paris. excus. quæ absunt à Tomis Conciliorum, quæ Colonia & alibi impressa circumferuntur. Memoratu enim dignum est, tam strictam antiquitus fuisse & rigidam Ecclesiasticæ Episcoporum residentia obseruantiam, vt nec in ipsius Imperatoris aulâ, licet propter Ecclesiarum vtilitates in illa morarentur, sine speciali per ipsum Cæsarem obtentâ Apostolicâ licentiâ, assidue versari permitterentur: quam Magnus hic Carolus tum de Hildebaldo, tum de prædecessore eius in illa Palatinâ appariturâ Angilramno, à Romano Pontifice consecutus fuisse signato loco scribitur. Sed præterea & hoc considerationem meretur, quod prædictus Imperator religiosissimus non contentus ista sanctæ Sedis gratiâ & dispensatione Patres Francofurtensis Synodi super eadem licentiâ deprecatus sit. Angilramnus prædictus, siue Angilranus, æquè ac Hildebaldus, Caroli Archi-Capellanus fuit; reperiturque fuisse inter Metensis Ecclesiæ Antistites, in ordine 38. De ipso Ioannis Chenu Biturigis in *Catalogo* locum adscri-

adscribo: 38 *Angelramus*. Archi-Capellanus Palatij Caroli Magni, rexit annis 33. Nouæ Cellæ Monasterium construxit, in quo quiescit. Obijt 8. Kal. Nouemb. An. 800.

Sequuntur duo alij eiusdem Caroli Archi-Cancellarij: quorum vterque Matisconensis Ecclesiæ Episcopus fuit. Vtrumque recenset sub tali elogio Ioan. Chenu, in *Catalogo Episcoporum Matisconen.* refertque eisdem Francisc. Lanouius, Ord. Minim. Religiosus, in *Schediasmate suo de Cancellarijs*. Leduardi prior, alter VVichardi, siue Guichardi nomen habuit; sibi que in Ecclesiastico regimine sine intermedij interuentu successerunt. Quibus annis Archi-Cancellariatu functi sint, ex illis, quos mihi inspicere datum est, Auctoribus non liquebat; qua de re *Robertum Reginaldum, & Iacobum Seuertium*, qui habent, & operæ pretium censent, videre poterunt. Incessit autem suspicio Lanouium, vtrique titulum illum, honoris causâ delatum esse, absque re & functione; quod videtur sibi non temerè ex tempore, quod vtrique tribuitur, colligere. Verùm, quod sciam, alia eius rei exempla de Carolinis reliquorumque Regum temporibus non suppetunt; eaque de causa parum veri similitudinis habere videtur coniectura prædicta. *Bartholomæum* suppeditat nobis Auctor anonymus *vite Caroli Magni* à Petro Pithæo edita, qui S. Eparchij Engolismensis Monachus fuit, ita scribens pag. 236, de diplomate Caroli isti Cænobio concesso: quod præceptum *Bartholomæus Cancellarius eius scripsit, & ipse Dominus Rex manu sua firmavit*. Constat ex serie narrationis, datas esse literas prædictas sub initium Regni Carolini, ad an. 769.

Erkambaldus memoratur Auctori *Annal. Francic.* siue is *Adelmus*, siue *Adomarus*, aut quis alius est, editorum à Iusto Reubero, *ICro Westphalo*, Palatini Electoris Cancellario, qui sub an. 801: Tum ille (Carolus) *misit Erkambaldum Notarium in Liguriam ad classem parandam, qua elephas, & que cum eo afferebantur, subuehi possent*. Apud *Gewold. de septem-viratu, pag. 85*, Erkambaldus Notarius vice Radonis an. 802. recognoscit. quod ideo hinc repeto, vt ostendam, non minùs ad Imperij, vt suprâ dicebam, quàm regni Carolini tempora Radonem pertinere. Hunc Erkambaldum, similiter postmodum ad Archi-Cancellariatum euectum esse, ex *Chartulario Dionysiano*, quod Lanouius adducit, comprehenditur: in quo *Genesisius* Erkambaldi nomine Caroli literas recognouisse scribitur. Admodum verisimile est, hunc Erkambaldum; cum ad posteriora Caroli tempora pertineat, eundem esse, quem Auctor anonymus *vite Ludouici Pij Imperatoris*, apud Pithæum, *Commentariensem Imperij* vocat. quo nomine Cancellarium vocari nemo puto improbet; licet antiquitus, vigente adhuc Latini sermonis incorruptâ castitate,

tate, Commentariensis nomen non vsque adeò sublimis dignationis fuerit. Vocabula enim vt nummi, valent ad arbitrium & libitum vtentium.

VVittigovvo.

VVittigovvo subscripsit & recognouit diploma Carolinum Cœnobio Laurish: (vide *Chron. pag. 61.*) concessum. Hoc eodem nomine, sub Othone 3, vixit Augiensis Abbas. *Herm. Contr.* Apud Georg. Fabricium, hoc nomen *VVittigo* scribitur *lib. 1. Annalium Vrbis Misnie in fine & in principio secundi.*

Einhardus Abbas Salingenstadiensis.

Supereft Einardus siue Eginhardus, inter Caroli Capellanos & Cancellarios celebritate & famâ nominis facilè princeps; ac fortè nec eruditione etiam, pietate, rerumque vsu alicui reliquorum secundus. Hunc tamen hactenus, quod quidem constet, ex recognitionibus & subscriptionibus necdum cognouimus. Præter reliqua autem Historicorum de hoc viro testimonia satis honorifica, à Trithemio, *de Vir. Illust. Caroli Cancellarius;* in vetusto autem libro Monasterij Laurisheimensis, cuius fragmentum refert Iustus Renberus, eiusdem *Archi-Capellanus & Notarius* vocatur. Fuit autem alumnus Caroli, vt ipsemet in principio vitæ Heri, benefactoris, & nutritij sui grato animo agnoscit; adeoque sub finem Imperij Carolini Scrinio dominico præfuit. Hinc etiam factum, vt, cum regni diuisio, & testamentum Caroli approbari ab Apostolicâ Sede peteretur, hic vnus cæteris prælatus, & delectus sit, qui legationem tanti momenti in se reciperet: quam etiam rem feliciter ad votum Imperatoris effectam dedit. Memoratus liber Laurisheimensis, generum Caroli fuisse narrat, per filiam, nomine Immam; de quorum amoribus lepidissimam historiam refert: cuius veritas non videtur dubia fuisse Lipsio, qui monitis Politicis suis inseruit*. Cardinalis tamen Baronius, in *Annal. Ecclesiast. sub an. 826,* pro merâ fabulâ habet. Visitur sanè hodieque in medio Choro Claustralis templi Salingenstadij (Monasterium illud Benedictinum ad Mœnum, inter Francofurtum & Aschafenburgum situm, hunc fundatorem, & primum Abbatem agnoscit ac veneratur,) eleuatum monumentum; quo communi sepulchro vtrumque coniugum claudi, Religiosi eius loci credunt & referunt. Mirum tamen videatur, si aliqua hoc nomine Carolo filia fuerit, huius non meminisse ipsummet Eginhardum *in vitâ eius;* vbi liberorum, etiam è concubinis natorum, satis accuratam nomenclaturam instituit. Verùm de hoc alij iudicent. Videtur autem suspicari Miræus *ad cap. 7. lib. 2. diplom. Belg.* Einardum, Abbatem Blandiniensem sub Ludouico Pio, non alium quàm hunc eundem esse. Quicquid autem sit de hoc, & matrimonio eius, extra dubium certè est, dicti Salingenstadiensis Monasterij primum Abbatem fuisse. Longissimè autem vixisse necesse est, si is ille idem sit, qui, hoc nomine, an. 848, Moguntinæ Synodo interfuit; vt ex Trithemio narrat Baronius *tomo Annal. 10.*

* *lib. 2. cap. 32. num. 12.*

Ri-

Ricolphum, tertium Archi-Episcopum Moguntinum, Caroli Magni Sacellanum intimumque Consiliarium fuisse, magnaque in regia aulâ potentia viguisse, Cratopolius, Bruschius, & Serarius testantur. è quibus colligi ni fallor, videtur Cancellarium eius extitisse. Nil tamen firmiter eâ de re affirmo, contentus Lectoris hæc examini exhibuisse, donec diplomata aliave documenta certiora nobis largiantur.

LUDOVICVS PIVS.

Progredior ad Ludouicum Pium; sub quo primo loco Helisachar occurrit de quo Lanouius tabularium Sandionysianum Iacobi Dubletij aduocat. Extant autem apud Miræum quoque Ludouici diplomata, ab Elisachare recognita, *lib. 1. diplom. c. 9. & lib. 2. c. 7. & in notit. Eccles. c. 27.* omnia de anno 2. regim. Lud. qui est Christi 816. Vtitur hac formulâ in subscriptionibus: Helisachar recognoui & notau. Huius nomine, apud Gevoldum *pag. 86.* Arnoldus recognouit, an. 3. Imperij Ludouici, & apud Goldast. *tom. 2. Constit. Imp.* Factus hic postea est Abbas S. Maximini Treuerensis, vt non præter rem coniectat Miræus, *ad c. 10. lib. 1. diplom.* deinde ad Tholosanam Cathedralam euectus creditur: hoc enim nomine eius loci Præsul reperitur, apud Aimoinum *l. 2. c. 19.* vt Lanouio obseruatum est. Meminit huius admodum honorificè Amalarius Fortunatus, Archi-Episcopus Treuerensis in Prologo Antiphonarij, cuius conficiendi illum adiutorem in versuum ordinatione habuit, vocatque inter priores Palatij primum. Locus is ita habet: *In versibus, quos penè mutatos reperiet, si fortè quis dignum duxerit præsens volumen frequentare, laborauit & sudauit Sacerdos Dei Elisagarus, apprime eruditus, & studiosissimus in diuino cultu, nec non & inter priores primus Palatij excellentissimi HLudouici Imperatoris, &c.* Freculphus Lexouiensis huic præceptoris suo partem priorem historiarum suarum inscripsit. Ad huius etiam vicem Durandum Diac-

num recognouisse, videre licet in diplomate Ludouici, anni regni eius 8 dato, quod ex Archiujs Narbonensis Ecclesiæ refert Pithœus *ad calcem vite Ludouici,* & ex illo Gold. *tom. 2. Const. Imp. pag. 9.*

Idem Durandus, etiam absque mentione vicariæ præstationis, recognouit Pij Imp. literas: qui enim apud Miræum *lib. 1. diplom. c. 10.* Danandus vocatur, sine dubio hic ipse est sub corrupto nomine. sed & vice Fridegisi recognouit, ad quem transeo.

Frigeisus, qui in tabulario Dionysiano Fridagissus scribitur, incerti Cœnobij Abbas, reperitur inter subscriptores Testamenti Carolini, vt ait La-

nouius. De hoc ita subscriptio Foundationis nouæ Corbeia ad Visurgim; de qua extat diploma Ludouici Pij apud Gerhard. Kleinsorgium. in *Chronico Westphalia Ecclesiastico*: Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognoui, Dat. IV. Kal. August. anno, Christo propitio, X Imperij D. Ludouici, &c. (Chr. 824.) in Gylenheim Palatio Regis. Ita etiam habent Literæ Ludouici, & Lotharij patris ac filij; quibus eidem Corbeiensi Cœnobio donant *Capellam* (alibi *Abbatia* vocatur, hodie *Præpositura* est) in Eresberg. (Statberg hodie vocamus, siue Marsberg, ad fluuium Dimelam, in Ducatu Westphaliæ: quo loco non alius celebrior est apud Annalium Francicorum Scriptores, in omnibus Saxonum oris) anno 13. Imp. Ludouici. (Chr. 827.) Extant apud eundem Kleinsorgium. Apud Auentinum, lib. 4. par subscriptio reperitur, eorundem Imperatorum subsignata literis. Literæ Ludouici, datæ anno Imperij eius octauo, Cœnobio Altaichij inferioris in Bauariâ, ita subscribuntur: Sigebertus ad vicem Fridegisi Abbatis. *Metrop Salisb. tom. 2. p. 11.* anno Imperij X. Simeon Diaconus & Cancellarius recognouit vice Fridegisi Archi-Capellani, apud *Gevvold. pag. 86. de septem-viratu.*

Sigebertus.

Simeon.

Theodo Ab-
ba S. Mar-
tini Turo-
nensis.
Meginar-
rius.
Hirmin-
marus.

Thectonem suppeditat Miræus lib. 2. diplom. c. 9. & in not. Ecclesiar. c. 28. apud quem tamen Theodonem legendum esse, rectè monet Lanouius: ita enim nomen eius exprimitur in Dionys. tabulario. Apud Miræum an. 831, Meginarius vice eius subscribit: apud Dubletium Hirminmarus, vterque regius Notarius; (hodie Secretarios vocamus.) ac verisimile est, quod Lanouius coniectat, esse illum S. Martini Turonensis Abbatem, qui an. 834 in conflictu ciuili belli cecidit, vti Annalium à Pithæo editorum incertus auctor scribit. Hoc ipso tamen anno, Idibus Maij, idem Hirminmarus eius vice recognouit Ludouici literas, Hamburgensi Ecclesiæ concessas, apud Erpold. Lindenbrog. in *Scriptoribus rerum septemtrion. pag. 146.*

Druogo E-
piscopus
Metensis.

Apud eundem Annalium Scriptorem, ad annum 739. & in Annal. Fuldensib. Freheri ad an. 840. reperio Druogonem (is frater Ludouici fuit, licet materno genere, è concubinâ procreatus, impar) Archi-Capellanum: quem sine ambiguitate in hac Cancellariorum serie recensendum iudico; eò quod certò constare putem, iam tunc illo æuo Archi-Cancellariorum & Archi-Capellanorum nomina pro Synonymis recepta fuisse, vt ex superioribus constare potest. Posterioribus certè temporibus, sub Othonibus & Henricis, apud Germanos nostros ita obseruatum est: in quibus, quod numerosissimis Cæsareis diplomatibus probari potest, ferè frequentius est in hoc, quem tan-

go, significatu, Archi-Capellanorum, quàm ipsorummet Archi-Cancellariorum memoria. Druogo iste factus est Metensis Episcopus, è Luxouienfi Monacho, an. 823. obiit an. 855; atque satis frequens eius in *Annalibus Francica* mentio occurrit.

Vulfarium Antistitem Rhemenfium, fide tabularij Dionysiani, *Vulfarius* & Roberti Reginaldi qui de *Gallicis Episcopis* scripsit, refert Lanouius; memi- *Archi-E-*
nitque eiusdem Flodoardus, *Chronici Rhemensis* vetustissimus auctor, pag. 244. *piscopus*
qui tamen Cancellariatus non facit mentionem. de quo nihilominus non *Rhemensis.*
dubitat Coluenerius in *Catalogo Rhem. Archiep.* editioni Flodoardinae subie-
cto: cui etiam Ioannes Chenu astipulatur. De Hilduino, de quo contra alios *Hilduinus*
Lanouius dubitat, sub proximè subsequenti Imp. Ludouici filio videbimus: *Abbas.*
quamuis dicto Lanouio in hoc non assentiar, quod ad Ludouici tempora
non pertineat. Flodoardus enim modò dictus Presbyter & Abbas Rhemen-
fis, Historicus vetus & verax, *lib. 3. Hist. in princip.* agens de Hincmaro Archi-
Episcopo, disertis verbis Hilduinum Ludouici Imperatoris Archi-Capel-
lanum vocat.

LOTHARIUS IMP.

SUB tertio igitur è Francis Imperatore Lothario, haftenus non se prælen-
tant alij Cancellariorum præter vnum Hilduinum prædictum, S. Dio- *Hilduinus*
nyfij Abbatem, ac postmodum Virduensem Episcopum; cuius *Abbas S.*
Dionysij. E-
tica, pro S. Dionysio ciue & Senatore Atheniensi, ac Parisiorum Episcopo, *piscopus Vi-*
ad Ludouicum Pium scripta supersunt. Huius memoriam, quando de Archi- *rodunensis.*
Cancellarijs agitur, inter alios Miræo debemus; qui dato in publicum inæsti-
mabili veterum diplomatum Belgicorum thesauro, de antiquitate venerandâ
eiusque studiosis, suprâ quàm dici aut credi possit, meritus est: cuius vtinam
liberalitatem imitentur, quibus eiusdem generis cimelia, vel propria, vel a-
liena, vel vtraque industria comparauit! Extat apud illum *lib. 1. Donat. cap. 6. &*
Not. Eccles. c. 32. diploma Lotharij Imp. an. 844. datum; cuius hæc subscriptio
est: Rudmundus Notarius, ad vicem Hilduini. Apud Ioan. à Bos- *Rudmun-*
co, in Xysto læuo Bibliothecæ Floriacensis, *Hilduinus* vocatur: vbi pag. 52. hu- *du.*
ius vice Daniel Notarius recognouit. Mirum autem non est, hunc præ ceteris
rerum summa à Lothario adhibitum fuisse, vtpote qui è præcipuis fuerit, *Daniel.*
qui impias partes eius, Patrem oppugnantis, in ordinem cogentis, ac planè in
custodiam conijcientis, secuti sunt. Videantur *Annales.* Archi-Cancellarij ti-
tulum quod habuerit Hilduinus, etsi in præmissa subscriptione non memo-
retur, aliunde tamen constat. Guilimannus enim in *Episcopis Argentinensi-*
bus

Rinaldus.

bus refert Lotharij diploma, ita subscriptum: Rinaldus Vicarius, ad vicem Hildevvini Archi-Cancellarij nostri recognouit & confirmauit, &c. an. 848. Hunc ego Vicarium, Vice-Cancellarium interpretor.

LUDOVICVS II.

*Notingus
Episcopus.*

Successit in Imperio Ludouicus 2 Lothario Patri, nouo exemplo è Palatio ad Monasterium liberâ sponte transeunti: apud quem quis togatorum Princeps fuerit, necdum eruere datum est. Reperio tantum Notingum Episcopum apud illum gratiosum fuisse: quem etiam legationi, sub initium regni ad patrum Ludouicum Germaniæ Regem missæ, Principem præfecit. *Annales Pirhæi & Freheri ad an. 858.* Suspicio hunc esse eius nominis Brixensem in Italiâ Episcopum, qui iam tunc sub patre Ludouici Lothario, vtriusque missu, ad Leonem 4, cum tribus alijs Legatis, iuerat Romam: vbi & regio nomine, anno 853, Concilio generali interfuit, narrante ex Actis, ab Antonio Augustino editis, Cardinale Baronio, *tomo Annal. 10.*

CAROLVS II. COGNOM. CALVVS.

*Ingelvvini
Episcopus
Parisiensis.**Ludouicus
Abbas S.
Dionys.
Ebbo Archi-
Episcopus
Rhemens.**Gauzelenus
Episcopus
Parisiensis.
Adebaldu,
Andeser,
Odacer, A-
daletorius.
Heriuens,
Rhemensis
Archi-Ep.*

Morte Ludouici, sine liberis defuncti, ad Carolum Caluum patrum eius, rerum summa & Imperij apex delatus est: qui, cum iam triginta quinque annos in parte Galliarum regnâset, deinceps biennium, paucosque menses Imperium tenuit. Sub illo Ingelvvinus, Parisiensis Episcopus; Ludouicus, Abbas S. Dionysij; ac præterea, vt aliqui volunt, Ebbo, Archi-Episcopus Rhemensis, homo Germanus, & ad vltimum, post iniquiores fortunæ vices, Hildesheimensis in Saxonia Episcopus, Archi-Cancellarium tenuerunt: vt apud Lanouium aliosque videre est. Ad Imperium eius Gauzelenus, siue Goslinus, aut Goslenus, propriè pertinet; cuius nomine reperio an. 875, quo Ludouico nepoti succenturiatus est, & an. 877, quo obiit Carolus, literas Domini sui diuersos recognouisse. Videatur Miræus *lib. 1. Donat. c. 9. lib. 1. diplom. c. 14. & 16. in Notit. Eccl. c. 41. & 42.* è quibus, alijsque locis, constat, Gauzleni vice ab Adebaldo, Andesere, Odacro, Adaletorio (si tamen scriptio vbique mendis vacat) Notarijs subscriptas esse. Addatur prædictis Heriuens, Antistes Rhemensis, ab alijs præteritus; cuius memoria est in literis Calui, an. 863. datis, apud Miræum *in Notit. Eccl. cap. 37.* è quibus eadem operâ discimus, quid muneris Gauzlenus obierit, prius-

priusquam ad Archi-Cancellariatum sublimaretur. Sic igitur ibi: Gozelinus regiae dignitatis Notarius, ad vicem Heriuei Archi-Episcopi summiq̄ue Cancellarij. Porro Gauflenus, Abbas fuit SS. Germani & Dionysij; ac postmodum Parisiensis Episcopus. Obseruatum est Lanouio, ipsummet se Archi-Cancellarium subscripsisse, in Concilio Pontigonensi, apud Sirmondum in *Concilijs Gallicanis*, pag. 444, tom. 3.

Ludouicum Calui Filium, cui Balbi cognomen fuit, non, vt plerique prius voluerant, Imperatorem; sed Galliae tantummodo Regem fuisse, clarissime probat *ad tom. 3. Concil. Gall.* Iacobus Sirmondus, refertque ex illo *ad cap. 42. Not. Eccl.* Aubertus Miræus; eaque de causâ, vtpote qui in Gallia, non verò Germanicis partibus regnârit, ad institutum nostrum non facit.

Ludouicus
Balbus, Rex
Galliae, Cal-
ui filius.

CAROLVS III CRASSVS.

AD Carolum igitur Crassum progredior: cui, si Serario credimus, *lib. 1. rer. Mogunt. c. 29*, Ludouicus Archi-Cancellarius fuit; ad cuius vicem Diploma Crassi, quo fundatio Collegiatae Ecclesiae S. Bartholomæi Francofurti continetur, an. 882 recognouit VValdo * Cancellarius. Dubitari enim possit, an non, quem reliqui Ludwardum vocant, idem sit cum Ludouico isto: de qua re certius iudicabit, qui ipsas literas inspiciet. Verùm magis, vt arbitrari fortè non nemo velit, vero accedere videri possit, Ludouicum istum corruptè scriptum esse loco Ludberti Moguntini Archi-Episcopi; quem eodem an. 882, Archi-Cancellarium fuisse, sequens subscriptio probat; quæ extat ap. Gevold. *de septem-viratu*, pag. 88, num. 11: Arnolphus Cancellarius ad vicem Luidberi (rectius Ludberti) Archi-Capellani recognoui & subscripsi. Dat. XV. Kal. Febr. an. Dom. Incarn. DCCCLXXXII. Indiæt. X. an. VI. Domini Ludouici Serenissimi Regis. Actum Francofurt. Palatio regio, in Dei nomine feliciter, Amen. Verùm hæc res adhuc ex eo incerta manet, quòd Ludouicus, Caroli Archi-Capellanus; Luitberus autem, siue Luitbertus, Ludouici Regis scribatur fuisse. Est autem iste Ludouicus (in sequentibus in ordine suo referetur) ille ipse, quem Iuni orem dixerunt; Ludouici senioris, Germaniae Regis, filius, Ludouici Pij nepos, Carolomani Regis, & Caroli Crassi Imp. frater: quem aliqui, vti reliquis minùs notum habentes, modò cum Ludouico Rege Calui filio; modò cum Ludouico Casare Arnulphi nato, confundunt. Tres illi fratres an. 876, paternam hereditatem inter se diuiserunt,

Ludouicus.

*VValdo-
nem hunc
vide paulò
pòst.

Ludbertus
Archi-E-
piscopus
Mogunti-
nus.

C

serunt,

serunt; obtigeruntque Ludouico ex hereditarijs regnis, Orientalis Francia, Thuringia, Saxonia, Frisia, & pars regni Lotharij, vt Regino scribit. Tempora igitur iustè conueniunt in eo, quod an. 882, vt præcedens subscriptio habet, fuerit Ludouici regis annus sextus. Ludbertus autem prædictus sedit Moguntia ab an. 863, vsque ad an. 889; vt Serarius scribit *lib. 4. pag. 655*. De Ludouico igitur Archi-Cancellario ampliùs deliberandum. Ludvardum autem quod attinet, illum sub hoc Imperatore Archi-Cancellarium fuisse, plura, quæ apud diuersos extant, Diplomata fidem faciunt. An. 884, Segonius Notarius vice Ludvardi recognouit literas datas Laurisheimensi Monasterio; quæ extant apud Miræum in *Not. Eccl. c. 43*. videatur quoq; Gevoldus de *septem-vir. pag. 88. num. 11*. Non dubito etiam, hunc eundem esse, de quo *tom. 1. Hist. Leod. à Chapeauillio editæ, pag. 162*, legimus; licèt ibi corruptè legatur: Vvaldo Episcopus (hunc suspicor esse Frisingensem illum, in ordine decimum; tempora enim satis quadrant) ad vicem Linqardi Archi-Cancell. anno 884. In Metrop. etiam Salisb. Wigulei Hundij, & Christoph. Gevoldi *tom. 1. pag. 245*, simili ratione mendosè vocatur Luit-hardus; vbi vice eius Amelbertus Notarius anno 885 subscriptit. Rectiàs nomen eius exprimitur *tom. 3. pag. 62*, in literis, an. seq. 886 expeditis; quo loco etiam Amelbertus, qui priùs Notarius dictus fuerat, Cancellarius nominatur: è quo tempus assumptionis eius comprehenditur. Eundem Luithardum reperio apud Ioannem Paulum Windeck, de *elect. Imper. c. 12*, in literis Fundationis seu Confirmationis Monasterij Gengenbachcensis; quæ tamen illic perperam Carolo Magno tribuuntur. Denique eiusdem Ludvardi vice recognouit Ernstus Notarius Diploma Caroli Crassi, de expeditione Romanâ, apud Goldast. *tom. 1. Const. Imp.* vbi tamen annus datæ, vt vocamus, mendosus est, qui adscribitur 890: cùm certum sit, Crassum an. 887 Imperio excidisse, sequenti mortuum esse. Longiùs tamen abit exemplar eiusdem Diplomatis, quod, à Marco Velfero suppeditatum, primus edidit Rittershusius *ad calcem Ligurini sui*, & post illum Marq. Freherus, qui etiam *Commentario* illustrauit; vbi annus 790 reperitur: vt videatur illud descriptor Carolo Magno tribuere voluisse; sicut procliues facilesque sumus, quasque res illustriores ad celeberrimos quosque deferre. Nam idem contigit modò citatis literis eiusdem Crassi, apud Windeckium; vbi itidem annus 790 erroneè irrepfit, & referenti illas lapsus ansam præbuit, vt Magno adscriberet, quod pronepoti, eius cognomini, debebatur. Animaduertit autem errorem prædictum Commentator, qui an. 881, vel sequentem reponi iubet. Mihi magis placeret, numerum rotundum retinere, & annum 880 ponere: ipsomet enim Frehero

faten-

Ludvardus Episcopus Vercellensis.

Segonius Notarius.

Vvaldo Episcopus Frisingensis.

Amelbertus Notarius.

Idem Cancellarius.

Ernstus Notarius.

fatente, Carolus Crassus anno 881, Coronæ causâ, in Italiam profectus, Romam adiit; vti ex Reginone & recentioribus, qui illum vnanimiter sequuntur, constat. Iuuat hanc coniecturam, quod ab antiquo iam tunc moris est; insuper etiam eâ ipsâ Carolinâ Constitutione ordinaretur, vt anno integro & sex septimanis ante profectioem, Italica ista expeditio publicè indiceretur. Verum longiùs fortè quàm par sit euagor. Lutvvardus prædictus à Paulo Æmilio *Lutvvaldus* vocatur; ab Auentino, vti à *VVindekio*, *Luithardus*. Fuit autem Episcopus Vercellensis, in magnâ longo tempore Domini sui gratiâ; quâ postmodum excidit, ob adulterij suspicionem, vti apud Reginonem videre est, an. 887. statimq; secutus est illud, in ministro & vxore, aulicæ fortunæ exemplum maior, vt solet, ipsius Domini casus; de quo alibi videndum. Adeat præterea, qui cupit, de hoc viro Lanouium in *schediasmate*, pag. 194. Exitus hominis extat apud Reginonem sub an. 901: ab Hungaris enim, in quorum manus imprudens, dum *opibus immensis & thesauris innumerabilibus* fugere tentaret, incidit, trucidatus est. Vocat illum Historicus iste, Caroli Imp. *familiarissimum, & Consiliarium à secreto*.

Lindebertum, seu, vt rectiùs vocatur, Luidbertum, Moguntinum Archi-Episcopum, præcitatus Auctor, Franciscus Lanouius, (sed timide admodum, & parùm fidens Roberto, cuius fidem ista tradens sequitur) Crasso Cancellarium donat. Verum Serarius de hac re altùm filet; licet ob egregias dotes, maximæ in Aula auctoritatis fuisse fateatur: nec adiuuant nos Diplomata. Nam quod suprà retuli, ad Ludouicum Crassi fratrem pertinet. Præter recensitos refert huius Imp. Cancellarium *Haymardum* Lanouius: quem tradit à *Wassenburgio* S. Michaëlis Abbatem vocari; aliàs autem sibi incompartum esse.

*Luidbertus
Archi-Episcopus
Mogunt.*

Haymardus.

ARNVLPHVS IMPERATOR.

Caroli 3 Imperium, nec morte eius expectatâ, Arnulphus, è fratre nepos, sed extra legale vinculum natus, excepit; sub quo non alios Archi-Cancellarios hæctenus reperio, præter vnum *Theodmarum*, siue *Dithmarum*, Salisburgensem Archi-Episcopum. Is enim ei Sedi præfuit ab an. 881, dudum ante initium Imperij Arnulphini, pluribusque, eo mortuo, adhuc vixit annis. Non alio autem, pro more & stilo illius æui, quàm Archi-Capellani nomine producitur. Fuit Comes Italicæ expeditionis Caroli Crassi, & Huagaricæ Ludouici tertij, Imp. Arnulphi filij. Huius vice recognouisse traduntur *Aspertus* Cancellarius, apud *Miraum*, & in *Metrop. Salisburg.*

*Theodmarus
Archi-Episcopus
Salisburgensis.*

*Aspertus
Episc. Ratisbonensis,*

nec puto ab hoc alium esse, qui in *Notit. Eccl. Mirai cap. 44*, Afdelgus vocatur, librarij, vel Typothetæ lapsu: anni enim coincidunt & officia. Huius recognitiones, annos 887, & seqq. vsque ad 891, adscriptos habent; quo vel defecisse, vel ad alia se transtulisse videtur. *Vide Metrop. Salisb. tomo 1. p. 247. & tom.*

Engelbertus.

2. p. 236. Eodem anno cœpit Engelpero, qui & Engelbertus, Notarius; *Metrop. Salisb. p. 1. p. 129.* duravitque ad an. vsque 898. *Ibidem tom. 1. p. 249. 350.* Aspertum hunc non alium iudico fuisse, quàm eius nominis Ratifbonensem in ordine septimum Episcopum; qui sedere cœpit anno 886, præfuitque annis octo. *vide Metrop. Salisb. tom. 1. pag. 191.* vbi etiam, per lectionis variantiam, Isbertus, & Ansbertus vocatur.

Wichingus Episcopus Pataviensis.

Wichingus deinde successit; qui & Wichindus, & Winechindus, (in Diplomatis alicubi Wilhingus & Winhingus) Pataviensis Episcopus. Is an. 894 subscripsit vice Theodmari Archi-Capellani literas Arnulphi, Wormatiæ Cameracensi Episcopo datas (extant lib. 1. Chron. Camerac. Baldrici) & an. 998, mensè Decemb. recognouit eiusdem Imp. literas, Waldoni Frisingensi Episcopo concessas; in quibus utrobique Cancellarius vocatur. *Metrop. Salisb. part. 1. p. 128.* Eius vice recognouit Engelpero Notarius; *ib. p. 350, eod. an.* Episcopatum annis 13 tenuit, parùm, vt Hundius ait, quietè, propter emulationem Detmari Archi-Episcopi Salisburgensis.

LVDOVICVS III IMP.

Theodmarus Salisburgensis.

SVb Ludouico 3 (quartum vocant alij) Arnulphi filio, Theodmarus Archi-Episcopus, qui supra, septem adhuc annis, Hundio teste, quem sub Carolomano auo Arnulphoque patre obtinuerat, gessit Archi-Cancellarius honorem. Post illum Successor eius in Cathedra non minùs quàm officio

Pilgrinus Archi-Episcopus Salisburg. Ernuftus.

fuit Pelegrinus, siue Pilgrinus, Archi-Episcopus Salisburg. cui demum Hatto, primus Moguntinus Archi-Episcopus successus est. De Theodmaro fidem faciunt Diplomata Ludouici, *apud Hund. in Metrop. tom. 1. pag. 350.* vbi Engelbero, an. 900: & *pag. 250,* vbi, ad an. 903, idem, & Ernuftus Notarij, eius vice recognoscunt. Apud Gevvold. etiam, *pag. 87,* vice Theodmari Hermimarius Notarius recognouit. De hoc enim accipio; licet Gevvoldus Diploma illud Ludouico Pio adscribat. De Pilgrino ead. *Metrop. part. 1. p. 469:*

Salomon Episcopus Constantiensis.

Salomon Cancellarius ad vicem Pilegrini Archi-Capellani recognouit. Data 13. Febr. an. 909. Salomon iste, videtur esse eius nominis tertius Constantiensis Episcopus, primùm Abbas Sangallensis, & vn-

& vndecim alijs Monasterijs ab Arnulpho Imp. præfectus; quem Bruschius in *Catalogo* scribit, Ludouici 2 Imp. Sacellanum fuisse, ac post mortem eius quatuor alijs Impp. seruijsse. Fuit ortu Sueuus, è Baronibus de Ramschvvag; cuius arcis rudera prope S. Gallum adhuc conspici traduntur. Obijt an. 919; vt Herm. Contractus auctor est, postquam sedisset an. 28.

De Hattone non alia documenta habeo, quàm Brovveri Antiquitates *Fuldenses*; apud quem *lib. 3. c. 16.*, ipsemet Hatto literas suas in hunc modum subscribit: Hatto Archi-Episcopus & Cancellarius, has literas iussu meo scriptas recognoui. Datae sunt anno 910, regni Ludouici II. Hic est ille, qui fraudibus suis Adelbertum Babebergensem Comitem Imperatori prodens, omni se posteritati execrandum tradidit: estque proximus è Moguntinis Archi-Episcopis, post S. Bonifacium & Ludbertum, de quibus supra, Imperij Germanici Archi-Cancellarius; cuius dignitatis deinceps, duobus tantummodo proximis demptis, omnes Successores suos confortes habuit. fuerat priùs Augiæ Abbas, vt Regino testatur.

Hatto Archi-Episcopus Moguntinus.

Superest Ratbodus, quem similiter Ludouici Archi-Cancellarium fuisse, Diplomatum fide constat. hic autem ad Austrasiæ seu Lotharingiæ regnum pertinet; quod itidem ad Ludouicum delatum est, an. 900, postquam à fratre eius Zuendeboldo, ob rapinas & sæuitiam, proceres & prouinciales defecissent. Fuit iste Ratpodus, qui etiam Ratpodus, Treuerensis Archi-Episcopus, in ordine eius loci Præfulum 66; ex Abbate Epternacensi isti Cathedræ impositus. Eius vice recognouit an. 908, Ernuldus Cancellarius; *tom. 1. Hist. Leod. pag. 169:* & apud Miræum in *Cod. Donat. c. 25. ac in Not. Eccl. c. 47.* vtrobique illic Archi-Cancellarius vocatur. anno verò 910, Theodolphus Notarius, apud Mir. *eod. loc. ac lib. 2. Diplom. c. 16.*, eius nomine subscripsit, nominaturque Archi-Episcopus, & summus Cancellarius. Eandem Spartam sub Zuendeboldo, Ludouici fratre, priùs tenuerat; vti & prædecessor eius Rutgerus, eiusdem Sedis Antistes: quod constat ex prædicti Miræi Tomis antiquarum literarum. Quis autem fuerit Hermannus, eiusdem Regis Archi-Capellanus, cuius vice Egilbertus Cancellarius, an. 879 recognitionis solemnia perfecit, vti apud Mir. in *Not. Eccl. c. 46.*, videre est; non puto dubium illis esse posse, qui meminerunt, illis temporibus Agrippinati Ecclesiæ præfuisse Hermannum primum, cui Pij cognomen datur; quem in Arnulphi Imp. patris prædictorum Ludouici & Zuendeboldi, aulâ summæ authoritatis fuisse, Merfæus in *Catalogo* scribit. sedit autem annis 35; obijtque an. 924.

Ratbodus Archi-Episcopus Treuerensis.

Ernuldus Theodolphus.

Rutgerus Treuer. Archi-Episcopus. Hermannus Archi-Episcopus Colonien. Egilbertus.

LVDOVICVS SENIOR, REX GERMAN.

ANtequam ad Conradum I, & Saxonicos Imperatores transeam, Ludouici senioris, & filiorum eius, Ludouici iunioris, & Carolomanni Germaniæ Regum, quamuis Imperatores non fuerint, patriæ causâ meminisse, pium & æquum erit: ac ni fiat, ingens lacuna relinquetur, in hac, res Germaniæ præcipuè attingenti, serie.

Senior igitur Ludouicus, Pij filius, Magni Caroli nepos, Orientalis siue Cis-Rhenanæ Franciæ & Bauariæ, &c. Rex, viuente iam tunc & imperante genitore, regnare cœpit ab anno Christi 826: decimus-octauus enim Imperij Ludouici annus, sextus est regni filij eius homonymi; uti tum aliunde, tum ex literis præfati Regis constat, apud Hund. in *Salisb. Metrop. tom. 1. pag. 225*. Hic sub initium regiminis Brunaldum Cancellarium habuit; pro quo recognouit Ludouici literas, anno regiminis eius quarto, Adalleodatus Diaconus, apud Hund. siue Gevvoldum *tom. 2. Metrop. pag. 502*. Idem tamen, regni tertio anno, vice Grimaldi subscripsit; licet Grimaldi & Brunaldi nomina alterutro in loco fortè mendo non careant, & vnus idemque homo vtroque denotetur. Nam & ipsius Adalleodati nomen variè legitur, modò Adalleodus, modò Adalleous à librarijs vocati. Grimaldum tamen reperio etiam apud Guilliman. *de Episcopis Argentinen. pag. 37*. vbi Priuilegium Ludouici Regis, an. 22 regni eius ita subscriptum legitur: Otgarius ad vicem Grimoldi Archi-Cancellarij recognouit. sed & Grunoldus legitur apud Hund. *tom. 1. Metrop. pag. 15*, in literis, datis an. Ludouici Regis 25, hac subscriptione: Hildebertus Subdiaconus ad vicem Grunoldi Archi-Capellani recognoui. Mihi placeat, pro Grunoldo & Brunoldo, vtroque Grimoldum reponere. Sexto deinde anno regni, Christi 832, Gausbaldus Cancellarium egit; cuius nomine recognouit idem ille Diaconus, qui supra, dictâ pag. 225 attestante. Fuit iste Gausbaldus, quem etiam Godebaldum, & Gotsvaldum scriptum reperio, Episcopus Herbipolensis, in ordine octauus, primùm Abbas Altaichij inferioris in Bauariâ. Episcopalem thronum insidere cœpit an. 841. obiit 852. Postmodum, an. regni 10 & 12, Baldricus Abbas Ludouici Cancellarius reperitur, apud Kleinsorg. in *Chron. VVestphal. Eccles.* in Diplomate gemino Corbeiensibus ad Visurgin dato, quæ eius nomine Hadelbertus Notarius recognouit. Apud Auentin. *lib. 4*, duo extant huius Ludouici Diplomata, seu verius fragmenta &

com-

compendia eorundem; quorum prius Regnibertus Diaconus, alterum *Radleicus.*
 Dominicus Notarius Radleici vice recognouit; hoc tertio, præcedens *Regniber-*
 quintodecimo regni eius annis. Anno 26 regni eiusdem Regis, V Viggarius *tus. Domi-*
 Cancellarius reperitur; cuius vice literas Ludouici, datas Monasterio Her- *nicus.*
 uordienfi in Westphaliâ, super donatione *Kasarum Dominatarum*, vt habent *VVigga-*
 formalia literarum, cum territorio dominicali in Silihem & Stochem, (loca sunt *rius.*
 dicæcesis Monasteriensis) in pagis Dreni & Borkoro, Comitibus Burchardi &
 VVarini, Albertus Subdiaconus, quem cum modò memorato Adalberto *Albertus.*
 Notario eundem censeo, signauit. Extant literæ illæ in Archiuo Abbatia præ-
 dictæ. Deinceps Radlareus (is tamen possit cum prædicto Auentini Rad- *Radlareus.*
 leico idem fuisse) sequitur; cuius nomine notatas reperimus Ludouici Regis
 literas, ab Huberto datas, an. regni eius 29, Hungero Episcopo Vltraiectino, *Hubertus.*
 apud Miræum *lib. 2. Donation. c. 12.* Hungerus ille, vt ex Chronicis Vltraiecti-
 nis docet Compiler magni Chronici Belgici, à Pistorio editi, anno Imperij
 Lotharij Imp. 14; qui incidit in annum Christi, non, vt illic vitiosè legitur, *Rabanus*
 824, sed 854; sedere orsus est, præfuitque annis 13. Sed & Rabanus, Archi- *Archi-*
 Episcopus Moguntinus, Ludouici Regis Archi-Capellanus fuisse videtur: *Episcopus*
 Rabani enim nomine literas eius recognouit Comeatus; vt scribit, nescio *Mogunti-*
 cuius fide, Windeck *de Elector. cap. 12.* *nus.*
Com. eantue.

LVDOVICVS IUNIOR, REX GERMAN.

Svb senioris Regis Ludouici cognomine filio, Liudbertus Archi-Episco-
 pus Moguntinus Archi-Cancellariatu functus est, vt vidimus suprâ in Ca-
 rolo Crasso; poteruntque huc repeti, quæ illic dicta sunt. Post illum se offert
 Vdalricus Archi-Cancellarius; sub quo Gezo Cancellarium egit. vtriusque *Vdalricus*
 meminit liber Donationum Miræi cap. 23. quos similiter magis puto ad Lu- *Archi-*
 douicum iuniorem, quàm patrem eius pertinere: ita enim subscriptio habet *Episcopus.*
 literarum, quibus *VVasia* siue *VVasda* (Flandriæ regiuncula est, Antverpiæ
 vicina) Theodoro Comiti (Hollandiæ) donatur: Gezo Cancellarius ad *Gezo.*
 vicem Vthelrici (lectio marginis habet Otheldrici) Archi-Episco-
 pi summique Cancellarij recognouit & subscripsit. Datum
 anno Domini 868. Idus Aprilis, regnante Domino Lothovvi-
 co anno 14. Eadem literæ repetuntur in Notitiâ Ecclesiarum Belgij c. 47;
 vbi in notis sequentia Miræus: *Duo fuerunt Ludouici, Reges Germaniæ; & vtrique*
vxor fuit nomine Hemma siue Emma. Prior an. 876; posterior anno 912 obiit. Ad neu-
trum

trum pertinent prædictæ literæ; sed ad illum, quem iuniorem dixi, senioris filium, qui decessit an. 882, vt Regino scribit; quiq; vxorem habuit Luidgardam Saxoniam, quam Cuspinianus alijq; Ludouico Imp. Arnulphi filio non rectè sociant. Nihil autem causæ habuit prædictus Diplomatum editor, cur ad cap. 23 Codicis Donat. sequentia adnotaret: *Ceterum illud Ludouici Diploma mihi suspectum est; quòd ipsi titulus Augusti, aut Imperatoris non tribuatur.* Vthelricus ille cuius Sedis Archi-præsul fuerit, hæcenus reperire nequiu. Hæc autem subscriptio nos docet, quod nescio an apud aliquem Chronographorum memoretur, Ludouicum iuniorem, anno paterni regni 28, in partem sollicitudinis receptum esse; & in inferiori Orientali Francia, id est, Saxonia vicinisq; regionibus, regnare cœpisse. Hanc autem è paternis ditionibus partem tenuisse Ludouicum, Annales Reginonis abundè docent. Præmissa inde probantur, quòd annus Christi nati, qui adscribitur, 868, regni senioris Ludouici quadragesimus secundus sit; ideoque dubitari non debet, illius Diplomatis largitorem non alium, quàm filium esse. Occasio autem & causa, vt id simul attingam, quæ Ludouicum patrem permouisse potuit, an. 854 (in illum enim incidunt primordia regiminis prædicti iunioris Ludouici) filium in regni consortium recipiendi; videtur fuisse expeditio Aquitanica: quòd missus eo ipso anno fuit, spe defectionis subditorum à Carolo Caluo, Rege suo. re autem infectâ inde redijt; quòd expectatione minorem illic bene rem gerendi occasionem inuenisset, vt in *Pithæanis & Fuldensibus* Freheri annalibus legere datur. Vel igitur ante profectionem Rex declaratus fuit, venerationis augendæ ergò; vel in solatium repulsæ & confusionis, postmodum, cùm peregrè non potuisset, in patria regnare iussus est. Accedit & alia coniectura, cur seniori Ludouico prædictum Diploma adscribi non debeat; eò quòd annos nati Christi subscriptos habeat, quod in illius Regis literis, quarum data non nisi annis regni vbique insignitur, insolens est; ac nullibi, quod hæcenus compererim, reperitur. quâ in re stilum Cancellariæ paternæ secutus fuit: nam & ab Imp. Ludouici Pij Diplomatibus Æra Christiana regulariter & communiter abest.

Porro Cancellarij memorati *Gezon's*, siue Gifonis nomen, idem videtur esse cum Gifelberti siue Gisberti. Tralatitium enim istis temporibus & vsitatissimum fuit, Germanica nomina, quæ nobis abbreviare, & in monosyllaba contrahere, olim & hodie familiare & frequentissimum est, in Latinum quoque sermonem, terminatione conuenienti emollita, recipere. Hinc *Bernones, Sunzones, Bennones, Gozzones*; indeque per diminutionem factos *Gozelinos, Hezones ac Hezilinos, Menzones, Gunzones, Arnones, Hannones, Buccones, Luz-*
zones,

zones, Eppones, Rothones, Nixones, Ranones, VVulpones siue VVulfones, passim apud antiquos Scriptores reperias: qui cum Bernardis, Sunderoldis, Benedictis, Godfridis, Henricis, Meinhardis, Gundobaldis siue Gundakarijs, Arnoldis, Iohann. Burchardis, Ludouicis, siue Luitprandis, Eberhardis, Rothardis, Nithardis, Reginoldis, VVolfgangis ijdem sunt. Gezonis eodem nomine, Othonis I tempore, Tortonenfis Episcopus fuit, qui subscripsit cum alijs multis literas eius, quibus Apostolica Sedi regalia confirmat, tom.3. Concil. part.2 pag.151. Sed ad propositum post diuagationem me recipio.

CAROLOMANVS REX.

Alter Ludouici filiorum, de quibus hinc extra Casarum numerum agimus, Carolomanus fuit, (de tertio enim Carolo, qui imperauit, inter Carolinae stirpis Casares iam dictum est) Boiariorum Rex, Arnulphi Imp. parens; sub quo Baldonem inuenio in literis, Octinganae veteri Capellae, *Baldo Frising Episcopus.* praecipua a tot iam seculis hodieque venerationis, & religiosarum peregrinationum, miraculorumque frequentia nominatissima, concessis, apud Gevvold. in addit. ad Metrop. Hundj, tom. 3, pag. 61. Illarum subscriptio sic habet: Mandalvvinus Notarius ad vicem Baldonis Cancellarij recognoui. Datae VI. Kal. Mart. an. Christo propitio, primo regni Domini Carolomani, Serenissimi Regis Boiorum, &c. an. Chr. 876. Videndum an non Baldo hic sit eius temporis Frisingensis Episcopus; quem supra in Carolo Crasso VValthonem siue VValdonem vocari *Theodmarus Salisburgensis Archiepiscopus.* vidimus: qua de re satis liquere crediderim. Praeter hunc Theodmarus se offert, Salisburgensis Praesul, (septimus ab Arnone, primo Iuvaviensi Archi-Episcopo, fratre B. Alcuini Abbatis, Caroli Magni praceptoris, a quo Aquila nominatur) * qui quem sub Arnulpho, & filio eius Ludouico, gessit ** vid. Epist. Alcuini 66, 78, & 104.* Archi-Cancellariatum, iam antea sub hoc eorum Auo Patreque Carolomano obiuerat. Testis eius rei idem Gevvoldus, in praedictis additionibus; vbi literae Carolomani hoc modo subscriptae leguntur: Mandalvvinus Notarius ad vicem Theodmari recognoui. Datae V. Id. Sept. anno Christ. propit. tertio regni Domini Carolomani Regis in Boiaria, & primo in Italiâ, DCCCLXXVIII. Apud eundem Gevvoldum etiam sequens recognitio extat: quam ideo addo, ne quis de Archi-Capellanatu eius etiam sub Carolomano obito, dubitare possit: Baldo Cancellarius ad vicem Diotmari recog. an. primo regni Carolomani,

D

mani,

mani. Nec enim Cancellarius alicuius nomine & vice, præterquam vnus Archi-Cancellarij siue Archi-Capellani, recognitionem facere potuit.

CONRADVS I.

ATque hætenus de Carolingis. sequuntur reliqui Germanici Reges, Cæsaresque, qui sine controuersia, & contradicente nullo, pro Teutonicis reputantur. Illorum primi sunt Conradus, & Henricus Auceps; quos Papali benedictione & coronâ caruisse constat Hi quibus Epistolarum Magistris, Iuris Tutoribus, & Consiliorum Præsidibus vsi fuerint, necdum fortè satis sufficienter subodorari potui: eò quòd rariora videantur illorum Diplomata superesse. nisi tamen hinc inde in Archiuorum abditis etiam nunc delitecant, vtinam cum eiusdem generis quàm plurimis alijs, quibus hætenus publicam vel negligentia, vel inuidia denegat, lucem aliquando visura! Conradi Diploma extat apud Kleinsorgium in Chron. Eccles. VVestphalia; quo an. 913, regni secundo, confirmat Corbeiensium Priuilegia: verùm id à Notario aliquo vel Cancellario recognitum non est. Apud Gevoldum de septem-virtu, pag. 91, num. 24, sequentem legimus subscriptionem: VVodelfridus Cancellarius ad vicem Pelegrini Archi-Capellani recogn. an. 912. an. Regis Conradi primo. De Pelegrino, sub Ludouico huius Conradi prædecesore, dictum est: VVodelfridum, adhuc quæro.

*Pelegrinus
Archi-E-
piscopus
Salisbur-
gensis.
VVodelfri-
dus.*

HENRICVS AVCEPS.

Sequitur iam Henricus Auceps, Saxonorum Cæsaris primus: cuius literas edidit inter Othonis filij Diplomata (excusa sunt cum Widekindo Saxone & Rosvithâ) Henricus Meibomius Lemgoiensi, quondam Professor Historicus Helmstadianus, pag. 116; quibus Recognitor desit. Idem hic Cæsar, (cur enim fraudem meritis titulis optimum Principem, quos nec ipsamet Canonica Iura illi denegant?) postquam Lotharingiæ regnum è manibus Gallorum liberâisset, aliud Diploma emisit, quod extat apud Miræum, in Cod. donat. c. 50. & Not. Eccl. c. 153, ita subnotatum: Hilduinus Notarius, vice Rotgeri Archi-Episcopi recognoui. Iste Rotgerus, Treuironum 68 in ordine Antistes fuit, vir doctus & prudens. Scripsit librum Decretorum, ac Henrico Aucupi contra Normannos bellum gerenti auxilio fuit. Sedit an. 22. obiit an. Chr. 934. Gevoldus etiam pag. 91. num. 25, sequentem sup-
peditar

*Rotgerus
Archi-E-
piscopus
Treuiren-
sis.*

peditat recognitionem: Poppo Cancellarius, ad vicem Hildeberti *Hildebertus Archi-
Episcopus Moguntinus.*
 Archi-Capellani, an. Domini 931. de Poppone dicam inter Cancellarios, sub sequente Imp. Hildebertus autem duodecimus fuit Moguntinus Archi-Episcopus; quem hic idem Rex, vt Cuspinianus scribit in Othone Magno, *ob vitæ sanctimoniam, literarum eruditionem, & singularem sapientiam,* ad Pontificatum Moguntinum transtulit. Sub eodem Henrico hoc, Secretarium Regium fuisse Philippum, tradit Auctor de Torneamentis siue hastiludijs; & ex illo eum refert Kirchn. *lib. 1. cap. 2. ac Francisc. Modius in Pandectis Triumphalibus.* Cum autem vacillare dudum cœperit, & in dubium vocari illius Scriptoris apud doctos fides, nescio an & hac in parte illi multum fidi possit. imò pro certo statui potest, fabulosum illum Auctorem, in fictione nominis huius Secretarij, decori voluisse obseruantem videri; eâque de causâ, in equestribus exercitijs laboranti, ab equis deriuatum nomen assignasse.

OTHO PRIMVS.

Ventum iam est ad Othonem I, Aucupis filium; qui primæ huic de Archi-Cancellarijs parti finem imponet. sub illo sequentes hoc ordine comparent: Fridericus, Rudbertus, Heroldus, Bruno, Wilhelmus, Hatto, & iterum Rudbertus alius; quorum quatuor Moguntini Archi-Episcopi fuerunt: ideoque, si attendantur & conferantur ista, quæ hoc loco traduntur, cum illis, quæ in præcedentibus relata sunt, quæque deinceps sequentur; dubitandum nequaquam est, sub Othone Magno Moguntinam Sedem honoratam fuisse perpetuo isto Archi-Cancellariatus Imperij iure & honore. quare secundam partem primi membri, post expeditos illos, qui aliarum Sedium fuerunt, hic ordiri conuenit. Reperio quidem v'tra recensitos, Henricum etiam & Bardonem; verum lectiones istæ suspectæ sunt, & Criticam manum poscere videntur, vt statim dicam. Fridericum suppeditat nobis Metropolit. Salisb. *tom. 2. pag. 506;* vbi ita subscriptio habet: Poppo Cancellarius ad vicem Friderici Archi-Capellani, an. 940. Eod. tomo, *pag. 372,* pro Friderico corruptè Henrici nomen irrepsit: quod satis euincitur ex anni, loci, (is Salza est, Saxonix oppidum) & recognitoris identitate. Ad vicem eiusdem Friderici *Vrmus,* si lectio illa genuina est, subscribit an. 946, apud Miræum *lib. 2. Diplom. & in Not. Eccl. c. 55.* Hic Fridericus non alius credi potest, quàm eius nominis Moguntinus Archi-Episcopus: qui Lotharingæ Ducis Giselberti, eius, qui sororem Othonis Magni Gerbergam coniugem habuit, frater fuit, (perperâ nonnulli filiū faciunt) & istius affinitatis beneficio, absq; omni dubio prouectus est; pro munere tamen tanto, nō satis bonam gratiam

Benefactori rependens. Cætera enim satis laudato, vnam hanc notam Regi-
 nonis Continuator impingit; quod, sicubi vnus Regis (Othonis) inimicus emerge-
 ret, ille se statim secundum apponeret. Veritatem istius elogij, historiæ illorum
 temporum sat superque astruunt; quæ longiùs exequi, huius loci non est. Ista
 autem simultates fortè in causa fuere, cur Successorem in Archi-Cancella-
 riatu acceperit. Is fuit Rodbertus, seu Robertum maui; cuius memoria,
 quantum hæcenus reperi, apud vnum Miræum, in hac materiâ superest. qui
 lib. 2. Donat. cap. 16. & in Not. Eccl. cap. 16, refert literas dotationis, ab Othone Ca-
 nonicis Caprimontis, (illi postea Leodium migrârunt, loco primæuæ man-
 sionis euerso, estque illorum Ecclesia S. Ioannis in Insulâ) an. 947 concessas;
 quas Brun Cancellarius (frater Othonis Imp. postea Archi-Episcopus Co-
 lon. de quo statim dicendum est) ad vicem Rodberti Archi-Capellani re-
 cognouit. Extra dubium autem statuo, non esse hunc alium quàm Treuiren-
 sem eius temporis Archi-Episcopum, è Saxonum Ducum stemmate oriun-
 dum; vt ait Merfæus in *Catalogo*. obiit ille an. 965; regiminis sui vigesimo o-
 ctauo. Si quis tamen magis probet, Rodbertum hunc, siue, vt Catal. Rupertum,
 non totius Imperij, sed solius Lotharingici regni Archi-Cancellarium
 fuisse; non cupiam pertinaciùs ab illo dissentire: præsertim, cum sub Patre
 Othonis Henrico, Ruperti prædecessor Rutgerus, vt dictum est suo loco, i-
 dem munus obierit in istis partibus. De eiusmodi, densis tenebris antiquita-
 tis immerfis, difficile est certi quid affirmare. quare cum de veterum gestis
 agitur, eâ, quæ haberi notitia potest, contenti simus. interim nihilominus,
 donec in contrarium certiora proferantur, non minùs Robertum hunc,
 quàm reliquos iam relatos, & mox referendos, pro vniuersali Archi-Can-
 cellario cis Alpes habeo ac reputo. Post Rupertum Heroldus sequitur;
 qui testimonium dignitatis suæ Meibomio debet. Refert is Othonianum
 inter cætera Diploma, pag. 120; quo Ecclesiæ & Cænobio S. Emmerani,
 (Haimeranum comunius vocamus) in Vrbe Ratibon. bona quædam lar-
 gitur, datum an. 950, & à Brunone prædicto vice Herolti Archi-Capellani
 recognitum. Vixit isto æuo Herolfus Archi-Episcopus Salisburg. è Comiti-
 bus Schirensibus; qui sedere cæpit an. 943. quem cum Heroldo prædicto
 (facilis enim est in eiusmodi affinibus nominibus confusio & variatio, vt ex
 Arnolde & Arnulpho, Bertholdo & Bertolfo, similibusque passim animad-
 uertere datur) eundem censeo. Solemne enim fuit, vti hodie multisque retro
 seculis, ita etiam Othonis tempore, non alijs quàm solis Archi-Episcopis, ho-
 norem Archi-Capellani, seu Archi-Cancellarij, qui etiam summi Cancellarij
 summiq; Capellani dicti reperiuntur (hæc tamen nomina reperias ali-
 cubi

Heroldus
 Salisbur-
 gensis Ar-
 chi-Episco-
 pus.

cubi etiam aulicis Imperatorum Cancellariis, Archi-Capellanorum vicem obeuntibus, dari) ab Imperatoribus deferri; præsertim in Germania, vbi contrarium aliquod exemplum reperiri non puto, præter vnicum Henrici Ratisbonensis Episcopi; sed extraordinarium & exigui temporis, vt suo loco patebit. in Italicis enim Archi-Cancellariis secus fuit; inter quos *Petrum, Humbertum, Venericum, Gregorium, Euphrardum, & Guidonem* Episcopos reperio, vt postea videbimus. Proximum post hunc non alium reperio, (fortè tamen vnus pluresve intermedij fuerint, mihi necdum eruti) quàm **S. Brunonem**, Archi-Episcopum Colonensem, Othonis Imp. fratrem: qui nouo tunc temporis & insolito exemplo, Lotharingæ regimen, simul cum Archi-Episcopatu, in temporalibus administrauit nomine fratris, cuius Dux fuit; à Rutgero, vitæ Brunonis luculento & facundo Scriptore, nouitio eo-usque & inaudito titulo, Archi-Dux non semel vocatus. Quemadmodum igitur Archi-Cancellarij à S. Bonifacio Moguntino, & S. Cuniberto Colonensi; à S. Brunone itidem Colonensi, Archi-Episcopis, Archiduces incunabula sua repetunt; ante quorum tempora ista nomina incognita fuerunt: ita certum & exploratum est, Archi-Episcopi appellationem, quâ dignitate illi inter Ecclesiasticos proceres illustres fuerunt, nouis istis titulis ansam præbuisse. Hisce affines sunt, vt magnis minora conparemus, Archidiaconorum & Archipresbyterorum appellationes, quibus in Canonico Iure & foro Ecclesiastico nihil notius; ac præter illas Archi-Præpositi, quo vtitur Anonymus Scriptor Hasenrietanus, apud Gretserum, in *Catal. Episc. Aistet. pag. 448*; Archi-Notarij, quod apud Gevvold. *tom. 2. Metrop. Salisb.* in Papalibus aliquibus literis occurrit, nomina. S. igitur Bruno, cum priùs in minoribus constitutus Imperialem in aula fratris Cancellarium egisset, Archi-Capellanatum cum Aprippinati Infulâ & pallio (assumptionis annus in an. Christi 953 incidit) tandem suscepit. De Cancellariatu assentitur Miræus, in *notis ad cap. 16. lib. 2. Donat.* Quæ igitur de recognitionibus, à Brun siue Brunone factis, sub Othone primo occurrunt, non de alio quàm hoc nostro intelligenda sunt. Vide Miræum *d. loco, & c. 55. Not. Eccl. & Meibom. diplomata pag. 120.* nec aliò referendæ sunt, quas Eimo Notarius vice Brunonis subscriptiones fecit, *an. 944, apud Miræum lib. 2. Diplom. ni me decipit memoria; & apud Chapeauill. in histor. Leod. tom. 1. pag. 176.* ac rursus apud eund. Miræum *an. 947. in Notit. Eccles. cap. 55.* Pluribus enim diplomatum clausulis probari potest, Cancellarijs vel absentibus, vel impeditis, recognouisse Notarios plerumque vice illorum potiùs, quàm Archi-Cancellariorum; quamuis vtriusque generis exempla affatim suppetant. Certè istis annis, quibus præactæ literæ Brunonis vice fuerunt re-

S. Bruno
Archi-
Episcopus
Colonienfis.

cognitæ, is Archi-Capellatum necdum consecutus erat. Vice eiusdem Brunonis, iam tunc Archi-Capellani, recognouit Luitolphus, siue Ludolphus Cancellarius, an. 952, (rectius 953; aliis anni Imperij Othonis, qui adscribuntur, non conueniunt; uti nec primordia inthronizationis S. Brunonis quadrant) apud Meibom. in *diplo. Othon. pag. 121.* deinde an. 961. apud Pistorium, in *diplo. siue priuilegij Ecclesie Mindensis, pag. 734.* & an. 963. in *Laurishem. Chronico Freheri pag. 70.* denique *pag. 126.* apud eundem Meibom. an. 965. Ex postremo hoc loco, iuncto & collato cum primo, euadit, à principio præfulatus vsque ad finem, Archi-Cancellariatum per annos duodecim penes Brunonem resedisse; ac recognitio facta nomine Successoris eius Wilhelmi, anno sequenti, vltèriùs comprobatur, de Colonienfi hæc Brunone, quæ diximus, indubitatè accipienda esse; licet neque Rotgerus in *vitâ*, nec Cratopolius in *Catalogo*, nec Chronicon Colonienfè eius rei meminerint. Mendum etiam, quod apud Miræum in *Notit. Eccl. c. 62* irrepsit, auferendum est; ubi pro *Bardone*, qui ad hæc tempora non facit, *Bruno* reponendus videtur. Magna autem laus est Saxonix nostræ, & miraculum ferè istorum temporum; hunc Præsulem, præter vitæ sanctitatem, de qua inter additamenta cap. 1, non Latinè tantùm, sed etiam Græcè doctissimum fuisse; accersitis studiorum causâ ex ipsâ Græciâ Magistris, ut in vitâ eius Rotgerus scribit: quam auget duplicatque, quod obiter adiungo, Rosvitha, Poëtria Gandersheimensis; cuius extat de gestis Othonum panegyricus, Heroïco carmine ijsdem ferè temporibus conscriptus, sexûs, æui, & patriæ intuitu non contemnendus.

Membrum de Archi-Cancellarijs secundum.

De MOGVNTINIS Archi-Episcopis, vniuersi Cisalpini Imperij Archi-Cancellarijs hereditarijs.

Wilhel-
mus Archi-
Episcopus
Mogunti-
nus.

DEuentû igitur iam est ad **WILHELMUM** Archi-Episcopû Moguntinû, Othonis I Imperatoris filiû, post quem, ut suprà dicebâ, nullos iam alios deinceps Archi-Capellanos, seu Archi-Cancellarios habebimus, quàm eiusdè Sedis Archimystas. Quare superfedebimus in sequentibus ab illorû recensione; remissis Lectoribus ad *Serarium, Bruschiû, Cratopolium*, aliosque, qui Moguntinorû Præsulû vitas & gesta exequentur: nisi quod proximi aliquot prætereundi non sunt, ut de veritate assertorum tantò firmiùs constet. Wilhelmi igitur vice recognouit Augusta Diplomata, an. 966, proximo post obitum decessoris, (Brunonis Colonienfis) anno verò præfulatus eius 12, (anno enim 954 Friderico Lotharingo successit) Ludolphus Cancell. apud Meibom. *pag. 126: Miræum lib. 1. Diplom. cap. 20; & in Not. Eccl. cap. 62.* ac biennium circiter

munere

munere isto functus est Wilhelmus; qui anno 968 mundo valesciens ad plures abijt. Fuit autem non Edithâ, siue Edgithâ Angliæ Regis filiâ, priore Othonis Coniuge, natus, vt volunt Serarius *in reb. Moguntinis*, Bruschius & Merfæus *in Catalogis*, ipseque Ecclesiasticæ historiæ pater ac princeps Baronius *ad an. Chr. 973. nu. 1.* & ante omnes illos, prout à Baronio citatur, Widikindus Saxo *l. 3.* sed, vt grauissimus idemque antiquissimus Auctor, Dithmarus Merfburgensis Episcopus *l. 2.* scribit, nobile parentis sui Othonis Concubinâ, Sclauonici generis, matrem habuit: quem etiam Gelenius in Hierotheca sua Engelbertina, cui Othonianum stemma ex occasione S. Geronis inseruit, sequitur. Nec posse prædictam Reginam huius genitricem esse; etiam ex Continuatore Reginonis constat: qui biennio circiter ante nuptias eius cum Othone, Wilhelmum natum esse prodidit; cuius natales incidunt in annum Christi 928: Otho autem maritus factus fuit, Edgithâ ductâ, an. 930. Non puto autem ab his diuersum sensisse & scripsisse Witikindum, cuius textus apud Baronium glossate non vacat. Sequentia enim verba: *Nimirum Anglicanâ Edmundi Regis Anglorum filiâ, nomine Edgithâ*, ab editione Witikindi Meibomiana, prioribus emendatori, absunt; nec admodum cum ipso textu conueniunt, qui adulteratione ista sublata idem cum Dithmaro tradit. Etsi autem apertis hac in re probationibus destituamur, valdè tamen probabile & verisimile est, hunc laudatissimum Præsulem (Witikindus *lib. 3.* vocat *virum sapientem & prudentem, piûm & cunctis affabilem*) ab optimo Parente suo hanc obtinuisse Sedi suæ prærogatiuam, vt perpetuis deinceps temporibus, non alij, quàm Moguntini Antistites, Romani Imperij Archi-Cancellarij constituerentur. Quæ in re affectui paterno videri possit ipsius loci dignitas suffragata fuisse; vtpote cum iam inde ab antiquo, inter Archi-Episcopales Sedes, Moguntina Cathedra, præ reliquis Cisalpini Imperij, maximè insignis & excellens fuerit: tum ad S. Bonifacij honorem; nam de antiquitate forsitan alijs, & imprimis Treuerensi Ecclesiæ concesserit, vt ipsemet Serarius *lib. 1. c. 17* quodammodo innuere videtur: tum ob ipsius etiam Urbis, quondam florentissimæ, dignitatem & splendorem; quæ sitûs commoditate, commerciorum frequentia, alijsque dotibus inter Germanicas Imperij Vrbes caput extulerat; vsque adeò, vt à Reginonis Continuatore, Regia ciuitas & Franciæ Metropolis; ab Authore autem Annalium Pithæanorum, vetustissimis Scriptoribus, Germaniæ Metropolis vocetur. Atque hoc intuitu, per excellentiam, Sigonius, *lib. 7* de regno Italiæ, Moguntinum Antistitem vocat *Germaniæ Metropolitânium*; ac Widikindus Saxo passim & vbique, *Summum Pontificem*. Quamquam ipsius prouinciæ spatiosissima amplitudo, Apostolatui S. Bonifacij

facij Germanico debita, istam eminentiam præcipuè huic Ciuitati & Sedi conciliâsse videri possit; utpote quæ quatuordecim (Bambergensi & Pragensi inclusis) insignes & patentissimos sub se olim complecteretur Episcopatus. quorum huc-usque duodecim retinet, à summitate Alpium & Italico limite, ad ipsum ferè Germanicum mare, à quo Verdenfis Parochia non ita longè abest, ac à Morauia montanis ad Burgundiam & Galliam usque, continuo vtròbique & nuspiam interrupto tractu se diffundentes. Verùm, an expresso Othonis I aliufve Imperatorum priuilegio; de quo certè nil habemus præter coniecturam, quam attuli: an verò tacito quodam, ut sæpe factum nouimus, ac paulatim gliscente iure, *Archi-Cancellariatus Imperij Moguntinæ Sedi annexus, & ut vulgò loquimur, incorporatus fuerit; cuiusque iudicio & arbitratui vel tenendum, vel reijciendum relinquitur.* Illud interim verissimum, *Wilhelmum prædictum fecisse initium priuatiuè possidendi, & exercendi hanc primariæ dignationis functionem; uti reliquorum succedentium exemplis, quatenus opus videbitur, ostendere restat; donec postmodum Coloniensis & Treuirensis, in communionem & consortium nobilissimæ dignitatis reciperentur.*

*Hatto II.
Archi-Episcopus
Moguntinus.*

Successor in *Archi-Episcopatu* post *Wilhelmum Hatto II* fuit; cuius quantumuis breuis (vndecim mensium, ut quibusdam placet) *Archi-Capellanus*, Documentis suis non destituitur. Extant enim apud *Miræum l. 1. Donat. c. 13. & in Not. Eccl. c. 65;* apud *Hundium in Metrop. tom. 2. pag. 237;* denique apud *Meibomium pag. 129,* de annis 968 & 969, *Hattonis vice* recognita primi *Othonis diplomata.* Difficultatem aliquam circa annos *Hattonis* videtur facere *Diploma Othonis, Papiæ An. 972 datum, quod extat in Metropol. tom. 1. p. 134.* Verùm ex annis regni & Imperij, annus Christi illic corrigendus est; quanquam nec illi omni vitio carere videantur. quod nunc scrupulosius expendere, & Critico vanno ventilare, operæ pretium non videtur. *Hattoni, siue mures illum siue vermes comederint, (prius fusè solideque refellit Serarius rer. Mogunt. lib. 4.)* successit *Rupertus, seu Ruppertus, aut Rodbertus,*

*Rupertus
Moguntinus
Archi-Episcopus.*

Archi-Episcopus Othonis: constat id ex *Meibomij Diplom. ut infra patebit. cuius vice* necdum reperi sub *Othone I* recognitas literas, præter vnum *Diploma, quod apud Miræum legitur lib. 2. Donat. cap. 20.* Sub *Othone* autem

*Vvillegifus
Archi-Episcopus
Moguntinus.*

II, pro ipso (Rudberto) recognouit, anno 974, Vvillegifus. Priuil. Mind. apud Pistorium, pag. 740; & apud Miræum in Codice donat. cap. 39, eod. an. uti & in Not. Eccl. cap. 39. in quo posteriori *Diplomate Roberti & Willegifi nomina transposita sunt. denique in Metrop. Salisb. tom. 1. pag. 135.* Huic, an. 977 mortuo, *Willegifus* itidem *Cancellarius* successit; cùm idem ante *Cancellariatum, regalis*

regalis aula Notarius fuisset, ut postea videbitur. Huius, sordida quidem originis, utpote Hamaxurgi filij, ingenio autem, doctrina, & virtute ad magnam fortunam euecti, vice & nomine plurima supersunt sub Othonibus II & III, ac Henrico II recognita diplomata; ideoque referre illa, utpote ubiuis obuia, minimeque dubia, superfedeo. Sedit enim annis 35; ab an. 976, vsque ad an. 1011. Traditur à plerisque primus suæ Sedis Elector fuisse, quod an subsistat, & temporum illorum ac sequentium historiae conforme sit; post alios, loco ad id destinato, mea etiam mediocritas, volente Deo, ad ruinam reuocabit. (*infra inter additamenta, cap. 3.*) Othonis III nutritor, & per absentiam Italicam, locum tenens fuit in regni Germanici gubernatione.

Erkenbaldus, laudatissimi Prædecessoris dignus Successor, qui prius fuerat Fuldenfis Abbas, sedit annos nouem. Imperatoriarum literarum, quas vice eius Cancellarij pro tempore recognouerunt, infra, ubi de illis dicitur, ex parte recensio instituetur. Quod idem de Successore eius Aribone; & qui illum vicissim secutus est, Bardone dictum esto. Illorum primus ad S. Henrici principatum pertinet; Aribo ad Conradi Salici potissimum; Bardo ad Henrici tertij tempora. Qui post illos sibi ordine successerunt, Leopoldus, Sifridus, Wecilo, Ruthardus, sub Henrici quarti longissimo, sed parum felici, quinquaginta ferè annorum regimine floruerunt. si tamen lætius illud verbum admittent in fausta illa tempora: quibus ad securam inclinationem & ruinam Imperij prima ferè fundamenta iacta sunt. Adelbertus deinde sub Henrico V, & Lothario II sedit. post quem Albertus II, Marcolphus, & Henricus I, Conrado III contemporanei fuerunt; atque ita ad Fredericum Barbarossam deuentum est. sub quo tres Imperij hereditarij Archi-Cancellariatus primū cœpisse potuerunt; cum prius à tempore Othonis I, sola Sedes Moguntina tali prærogatiuâ fuisset inclita: Henrici autè V auo, (hanc opinionem, ut suo loco indicabo, probabiliorem iudico) Colonienfis pari priuilegio honorata esset: donec tandem tertius accederet, vel Friderico I. Imperante, vel certè paulò post tempora Friderici secundi, nepotis eius, Archi-Episcopus Treuerensis, uti in sequentibus videbitur. De hoc ut tantò melius & plenius Lector informetur, duo hæc subiungam & expediam, priusquam ad tertium de Archi-Cancellarijs membrum transitus fiat. Illorum prius fide Diplomatum oculos ponet, qualiter ante Fridericum, Imperatores, etiam cum in Italia existerent, Moguntinos Præfules pro Archi-Cancellarijs in expediendis literis res Germanicas concernentibus agnouerint, illorumque vice recognitiones ab aula Cancellarijs factæ fuerint: Alterum, exempla aliquot Italicorum Archi-Cancellariorum producet; quibus Imperatorum quidam in Italicis ne-

Erkenbal-
dus Archi-
Episcopus
Moguntinus.

Archi-
Episcopus
Moguntinus
sub O-
thonibus,
etiam trans
Alpes agen-
te Casare,
rerum Ger-
manicaru
curam &
recognitione
obitisse.

E

gotijs,

gotijs, priusquam illa dignitas ad Colonienſes deferretur, uſi fuiſſe leguntur. Vt igitur in quibuſcunq; rebus, temporum tractus lapſuſque ſeculorum nouationes, & uarietates introducit; ita etiam in hac Archi-Cancellariorum materia, aliter Othonum, aliter Friderici Barbaroſſæ, & filiorum eius nepotiſque homonymi, æuo obſeruatum fuiſſe animaduertitur. Nam tempore Imperatorum Sueuorum, differentia (quod pro exemplo ſit) Germanici & Italici Archi-Cancellarij in illo conſiſtebat, ut Imperatore in Germania exiſtente Cancellariæ regimen, & literarum expeditionis ſuprema inſpectio, ad Moguntinum, utpote Germaniæ Archi-Cancellarium, ſpectaret, non factio inter negotia, ſiue Italica, ſiue Teutonica illa eſſent, discrimine. idemque obtinebat in Coloniënſi, quoties in Italiã Imperator cum curia ſua verſaretur, ut infra palam fiet; eaque ratio ac longiſſima multorum ſeculorum ſubſecuta conſuetudo, etiam nunc firmiter conſiſtit, duratque. Saxonum autem rerum potentium æuo, quantum hæcenus indagare quiuim, res Italicas Archi-Cancellarij iſtius regni curabant; Germanicis, etiam trans Alpes agente Cæſare, Moguntinus intendebat. Extat Othonis I. Diploma, Monachis S. Heimerani Ratiſb. conſeſſum, quod Veronæ ad Arheſin an. 973 emiſſum, Willigiſi vice Hildebaldus Epiſcopus & Cancellarius recognouit, apud Gretſerum in *Diuiſiſ Bambergeniſibus*, pag. 533, & in *Metrop. Salib. tom. 2. pag. 372*. Eiuſdem Imperatoris donatio, facta Eccleſiæ Aquilgranenſi de Abbatia Caprimontis, an. 972 *Papie* data eſt, quam Rotberti Archi-Cancellarij nomine Wicilliſi (Willigiſiſ communiuſ uocatur) Notarius ſubſcripſit, ap. *Mireum lib. 2. Donat. cap. 20*. Eiuſdem donatio ſuper Abbatia Chiemeniſi, facta Salisburgeniſi Eccleſiæ, *Monticuli in Tuſcania* prope Lucam data, *Hattonem* Archi-Epiſcopum ſubnotatum habet, in *Metrop. Salib. part. 2. p. 237*. uideatur ead. *Metropolis tom. 1. pag. 134*, & *Chronicon Lauriſheimenſe pag. 70*: ubi Priuilegium extat primi Othonis, de iure & facultate electionis Abbatis, *Papie* an. 963 conſeſſum; quod vice *Brunonis* Archi-Capellani *Luidolphus* ſubſcripſit. Apud Meibomium etiam duo extant Othonis eiuſdem Diplomata, pag. 129, an. 968 emiſſa: quorum altero Fundatio Miſnenſis Eccleſiæ continetur, Romæ date; altero Adelheidi uxori prædia quædam in Germania ſita donantur. illud, ut formalia ſonant, *ad vicem vacationis Archi-Capellani* (per Wilhelmi Archi-Epiſcopi obitum) Rudbertus; hoc uerò Hattonis vice Rotgerus recognouit. Othonis etiam III literæ ſuperſunt, *Ultraiectinæ* Eccleſiæ an. 999 Romæ conſeſſæ, quarum in ſequentibus etiam mentio fiet; quæ Willigiſi Archi-Epiſcopi & Archi-Capellani vice ſubſcriptæ ſunt. Eſſi autem ſequentium Imperatorum in eadem formâ emiſſas literas necdum repererim; ſufficere tamen hæc Othonianæ, Aui & Nepotiſ, iſti, quæ ſub manu eſt, rei probandæ uideri poterunt; eò quòd ſequen-

sequentium Imperatorum alia, quibus de contrario doceamur, quantum scio, produci nequeant. Quod attinet autem, de quo dicere restat, ad illum sub Othone, & eius in Imperio Successoribus, Italicum Cancellariatum, duos reperio sub Magno Othone successu temporis Archi-Cancellarios Italia fuisse, Vidonem Episcopum (Mutinensem, vt suspicor. fuit certe hoc nomine, Othonis tempore, eius loci præsul, qui subscripsit literas eius *tom. 3. Concil. part. 2. p. 151;* & erectionem Magdeburgensis Archi-Episcopatus, apud Meibomium: vbi tamen corruptè Vinth legitur) ad an. 963. qui refertur in dicti Imperatoris literis Aquapendente datis, Priuilegium Ecclesiæ Patauinae concessum continentibus; cuius subscriptio est: **Luitgerius Cancellarius ad vicem Vidonis Episcopi & Archi-Cancellarij recognoui & subscripsi: & Humbertum**, itidem Episcopum, an. 967. cuius vice diploma Othonis in fauorem Aledrami Marchionis, cui diuersa bona in Italia sita conferuntur, Rauennæ expeditum recognouit Ambrosius Cancellarius. vtrumque habetur apud Meibom. *inter Othoniana diplomata, pag. 124 & 128.* Sed & Othonis III principatu, Petrus Episcopus Cumanus, Italiae Archi-Cancellarius fuit. Meminit Diplomatis Othoniani an. 997 Romæ dati, quod Heribertus eius nomine recognouit, Windeck *de Elect. cap. 12.* Eiusdem vice idem Heribertus recognouit Othonis III literas, Papiæ datas, apud Gevold. *de septem-viratu, pag. 98, num. 50;* & apud Baron. *tom. 11. Annal. sub an. 1001.* Eiusdem diploma legitur Romæ datum, an. 999: quo Vercellensi Ecclesiæ magnifica dona confert; extatque apud eundem Card. Baronium aliud, *tom. 10. Annal. pag. 954,* habens eiusmodi subscriptionem: **Heribertus Cancellarius vice Petri Comani (Episcopi) & Archi-Cancellarij recognouit.** Etsi autem hic Italiae mentio non fiat, ex superioribus tamen tam Othonis primi quàm huius tertij, nepotis eius, diplomatibus, explicatio illa repetenda est: nec potest ad Germaniam, & Imperium in genere, eius extendi Archi-Cancellariatum; quod notissimum sit, & magno numero diplomata Cæsarea euincant, illo tempore Willegisum Archi-Episcopum Moguntinum, Archi-Cancellarium fuisse. atque hoc ipso anno dedit Otto III Bomelam Ecclesiæ Ultraiectinæ; cuius donationis literas, Romæ expeditas, huius Willigisi, non verò alterius nomine recognitas esse Miræus auctor est *lib. 2. Diplom. cap. 26. & in Notit. Eccles. cap. 77.* Imperante Henrico Sancto Imp. Archi-Cancellarius Italiae videtur fuisse Euphrardus, (rectius Euerardus Episcopus) de quo apud Gevoldum *cap. 6. de Septem-viratu nu. 55.* vbi talis subscriptio legitur: **Henricus Cancellarius vice Euphrardi Episcopi &**

De Archi-Cancellarijs Italicis sub Othonibus; &c. Vido, siue Guido.

Humbertus.

Petrus Episcopus Cumanus.

Euphrardus, siue Euerardus Episcopus.

Archi-Cancellarij recognouit. Datum an. Dom. Incarnat. M. XIV; an. Dom. Henrici Imp. regni 12, Imperij primo. Actum Romæ feliciter, Amen. (vide infra inter Cancellarios sub Henrico II) Vixit illo tempore Euerardus Episcopus Bambergensis, hæcque ipsas inter reliquos testes subscripsit literas. fortè tamen ille ab Archi-Cancellario isto diuersus sit. Henrici IV, quem Itali tertium vocant, in Italia Cancellarium fuisse Gilbertum, Episcopum Parmensem, auctor est Cuspinianus in *vitâ*. Hunc Baron. tom. II. *Annal. sub an. 1061*, Cumpertum; vel potius, vt habet marginalis correctio, Guibertum nominat: vbi narrat hunc præcipuè Imperatori fuisse auctorem, Antipapam Cadaloum, ciuem & amicum suum, constituendi aduersus secundum Alexandrum. Huic an. 1062 deposito per Annonem Coloniensem, regni Administratorem, Successor datus est Gregorius, Vercellensis Episcopus: quod an de Italico intelligi debeat, infra examinabitur. Huc etiam refero Bertoldi Constantiensis, (Gretserus rectissimè censet, Bernoldum vocari debere) Continuatoris Hermannii Contracti locum; qui *ad an. Chr. 1077* scribit, Venericum, Episcopum Vercellensem, eiusdem Henrici IV Cancellarium fuisse. Ac ipsæ res ab illo narratæ videntur nos eò vocare; nam in Italicis partibus operam suo Principi nauauit. An autem, quoties citra Alpes & in Germania Imperatores existerent, res Italicæ per ultra-montanos Archi-Cancellarios æquè ac in Italia commorantibus illis, curatæ, literæque eorum nomine recognitæ & subscriptæ vniformiter fuerint, hætenus necdum reperi; vel certè minùs attentè, dum alijs intendo, obseruaui.

Guibertus
Episcopus
Parmensis.

Gregorius
Episcopus
Vercellensis.

Venericus
Episcopus
Vercellensis.

Tertium Membrum de Archi-Cancellarijs.

COLONIENSIS & TREVIRENSIS ARCHI- Episcopi, quando facti sint S. Rom. Imperij Archi- Cancellarij hereditarij.

SVperest, vt tertium de Archi-Cancellarijs membrum aggrediamur; quod; Sex propositâ in ingressu partitione, est de factâ Archi-Cancellariatûs dignitatis cum Treuerensi & Coloniensi communicatione. Istius nouationis, etsi ob Historiographorû aliorumq; Scriptorum silentiû, difficile sit ac fortassis impossibile certû ac circumscriptû tempus demonstrare non tamen abs re fuerit, eam, quæ ex Documentis veteribus, vt cunq; elici potest, qualis-qualis illa sit, in medium proferre cognitionem. in antiquis enim, & à memoria nostrorum

rum

rum temporum remotioribus versamur; in quibus, coniecturis insistere fas est, (dummodo tamen deliræ & aniles non sint; sed probabilibus fundamentis nitantur) quoties apertis & expressis Auctorum testimonijs destituimur. Quoniam igitur per hæcenus deducta evidens est, ab Othonis primi tempore, sub regimine eius & sequentium in Imperio Successorum, longo tempore penes vnum, pro tempore Moguntinum Antistitem, Archi-Cancellariatus Imperij officium, saluis & exceptis ijs, quæ de Italicis retuli, in solidum resedisisse; omnium autem prima Diplomata, quæ Archi-Episcopi Coloniensis, vti Italiæ Archi-Cancellarij nomine, recognita fuisse noscuntur, vel sub Friderico I Ænobarbo, siue Barbarossa, vel certè, quod hæcenus magis probo, sub Henrico V prodierint; (videantur quæ infra de tempore translati Italici Archi-Cancellariatus ad Coloniensem Sedem, ex diplomate sub Henrico V à Friderico Archi-Episcopo subscripto dicuntur) dictu absurdum non sit, sub eorum alterutro mutationem illam contigisse: præsertim, cum accedat probabilis ratio, quare tunc magis, quàm alias munia ista diuisa & inter plures communicata fuisse videri possint. Siue enim Italicus Archi-Cancellariatus Henrici V, siue Friderici I Imperio, Coloniensibus Archi-Episcopis accesserit; (quod hîc in medio relinquitur, postmodum paucis examinandum,) Gallicus certè & Arelatensis Archi-Cancellariatus, hoc posteriori antiquior & anterior constitui nequit. Prædictus enim Imp. Fridericus, cum priorem vxorem Adilam siue Alheidam, Marchionis Vohburgenfis Theobaldi filiam, ob consanguinitatis impedimentum dimisisset, duxit an. 1157, regni sui quinto, Beatricem (Marianus Scotus Agnetem vocat; sed maior est Guatheri in Ligurino suo fides, quem sequitur Cuspinianus *in vitâ*, & *in Versonione sua* Chiflerius) filiam Burgundiæ Comitis Reginardi: (Sigeberto Wilhelmus est; Othoni de S. Blasio Reginaldus) ac beneficio amplissimæ dotis Burgundiam ac Prouinciam, Arelatense deinceps regnum dictas, sibi acquisiuit, ac Imperio, à quo longo tempore separata fuerant, recuperauit. Ea igitur occasione suspicari quis possit, Archi-Cancellariatum Arelatensis regni, Galliæque primitus institutum fuisse. Nulla enim absurditas sit, cum præcedentibus annis non minùs de Italico quàm Gallico duorum istorum Archi-Episcopatum Archi-Cancellariatus apud Historicos aliosq; Auctores altissimum silentium fuisset; sub Friderico autem, Coloniensis non semel Italiæ Archi-Cancellarius vocetur; si dicamus circa eadem ferè tempora, vel saltè annorum intercapedine non adèò magnâ intercurrente, partim sub ipso, partim non ita diù ante eius imperium, vtrumque cœpisse. Nec potest anteriori alicui ista institutio, Gallici inprimis Archi-Cancellariatus, conuenire atque attribui; quandoquidem illius institutioni omnis occasio defuit, priusquam

quam Arelatense regnum connubiali foedere in Friderici ius ac manum veniret. Hæc eò tendunt præcipuè, vt ostendatur Cancellariatum Treuerensis Archi-Episcopi Friderico I antiquiorem dici non posse. Esse autem multò adhuc recentiore, & sub Friderico II, vel paulò post primùm cœpisse, infra testimonijs omni exceptione maioribus probabitur. Prædicta stabiliuntur etiam ex illo, quòd Archi-Episcopus Moguntinus, qui eò vsque in genere Archi-Capellanus siue Archi-Cancellarius in subscriptionibus Imperialium diplomatum vocatus fuerat; deinceps, sub eodem Friderico, vel certè Henrico VI, filio eius, primùm Archi-Cancellarius per Germaniam dici, scribiq; cœperit. Quamuis autem satis curiosè perquisiuerim & indagârim, nullum hæctenus inter omnia, quæ ad manus meas ac conspectum venerunt, Imperialia Diplomata, reperire potui, quòd aureâ bullâ Caroli IV antiquius, Treuerensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij vice recognitum & subscriptum esset. Refert autem Gevvoldus *pag. 112 de Septem-viratu, num. 74*, subscriptionem diplomatis Carolini de an. 1357, quam appono: Ego Ioannes Lüthomisliensis Episcopus, Sacræ Imperialis aulæ Cancellarius, vice Reuerendi in Christo Patris Boëmundi Treuer. Archi-Episcopi, S. R. Imp. per Gallias & Regnum Arelatense Archi-Cancellarij recognoui. Rodolphus de Fridenberg. Datum Traiecti super Mosâ, an. M. CCCLVII. decimâ Indict. X Kal. Febr. Eiusmodi diplomatû, vice Treuerensis recognitorum raritatis, non aliam nominare causam sciuerò, quàm quòd in Gallico isto tractu rariùs commorari consueuerint Cæsares nostri; ac deficiente Friderici stirpe, regnoq; Arelatensi ad alios rursus deuoluto, deinceps necessitas aut commoditas vix superferit, istas Imperij partes adeundi. Nam ex referendis mox diplomatibus, Coloniensis vice recognitis, patebit veritas illorum, quæ in superioribus affirmavi: nempe, post erectum Archi-Cancellariorum Triumvirale Collegium, non ex negotiorum qualitate; sed ex sola Cæsareæ demeritationis differentiâ deinceps dependisse, cuius de tribus recognitionis partes essent. Quæ igitur de Treurense per Galliam & Arelatense regnum Archi-Cancellariatu dicuntur, ita intelligi debent, vt non omnem Galliam includamus; (quis enim illic Officiatos & regiminis adiuuas constituat, vbi quòd veteret aut iubeat non habet: quòd tamen saluâ Imperatoris per omnes Christiani orbis prouincias reuerentiâ & maiestatis prerogatiuâ intelligi debet) ac ne quidem veteres ad Imperium spectantes Trans-Rhenanas prouincias, quæ antiquitus latissimâ Lotharingæ appellatione comprehendebatur, huc in vniuersum pertrahamus. Satis enim constat, & diplomatum testimonio probatur,

Boëmundus Archi-Episcopus Treurensis.

batur, perseverasse Moguntinos Archi-Episcopos ius & facultatem recognitionis, per vicariam aulici Cancellarij operam, prædictis in oris, maximeque illis, quæ Rheno viciniore sunt, exercere, quoties Imperatorem illic degere contingeret; qui, si aliter fuisset, in alienam messem falces suas mittere non debuerant. Quid sentiendum sit de relata modò subscriptione, nomine Boëmundi Treuerensis, Caroli IV tempore Traiecti ad Mosam facta, ad calcem huius prioris partis strictim attingam; vbi de limitibus & finibus Italici Gallicique Archi-Cancellariatum quædam libabo. Antiquissimum igitur diploma, quod hactenus mihi visum est, Coloniensis Archi-Episcopi, cum expressâ & specificâ appositione Italici Cancellariatus, recognitionem præferens, apud Chapeauillium extat *tom. 2. rer. Leod.* quo Imp. Fridericus Barbarossa Henrico II, Episcopo Leodiensi, priuilegia & possessiones confirmat an. 1155, apud Ciuitatem Tridentinam, eius subscriptio hæc est: Ego Arnoldus Coloniensis Archi-Episcopus, & Italici Regni Archi-Cancellarius recognoui. Ipsiusmet hæc Archi-Episcopi subscriptio, quam Moguntinum, antiquis illis temporibus, per aliquot integra secula, propria manu, etiam præsentem in Curia Imperiali, peregrisse, necdum erueri potui, præter vnicum, quo Fridericus Imp. limites Constantiensis diocesis definit, quod an. 1155, Arnoldus Archi-Episcopus & Archi-Cancellarius recognouit, (extat in *Chron. Const.* à Pistorio publicato, pag. 623.) videtur argumento esse, fuisse illam Coloniensem recognitionem, eo tempore adhuc noui & insoliti aliquid: nam deinceps illius Sedis Antistites, ad exemplum Moguntinensium, cœperunt & perseverarunt similiter vices illas Cancellarijs committere; vti sequentia exempla docebunt. Reperiuntur deinde binæ eiusdem Friderici literæ in *Salisb. Metrop. tom. 1. pag. 371, & 373*; quæ datæ sunt vtræque an. 1161; priores Comi, (Cum illæ vocant) altera ante portas Mediolani, recognouitque illas Vlricus Cancellarius, vice Reinaldi Colon. Archi-Episcopi, & Italiae Archi-Cancellarij. Posteriores has literas refert etiam Magerus de *Aduocat. armatâ cap. 9. num. 778*. Aliud prædicti Imp. Diploma extat apud Hund. in *Metropoli, an. 1162 datum, tom. 3. pag. 243*. quo Gerochum Præpositum, & Monasterium Reichersbergense, in Imperialem tutelam suscipit, recognouit illud, vice eiusdem Reinoldi Coloniensis Archi-Episcopi & Archi-Cancellarij, prædictus Vdalricus Cancellarius. locus & tempus ita illic signantur: Datum Papiæ, post destructionem Mediolani. Huc etiam referendum videtur, quod de Reinoldo Coloniensi scribit, ad an. *Chr. 1166*, Vrspergensis Abbas; vbi Cancellarium vocat, estque omnino de Italiae Archi-Cancellariatu intelligendus. Etsi enim Reinaldus hic, sub Friderico

*Diplomata
Coloniensis
Archi-
Episcopi
vice re-
cognita.*

rico primo Imperialis etiam aulae aliquamdiu Cancellarius extiterit, eò tamen vix potest Vespergensis prædicto loco respexisse videri: nam Reinaldo in ista aulicâ functione, quando an. 1166 in Italiam cum exercitu missus est, ad minimum duo iam successerant, Vlricus & Christianus; de quibus suo loco. Apud Gevold. sequens refertur recognitio pag. 109, num. 78: Godefridus Cancellarius, vice Philippi Colon. & Italiae Archi-Cancellarij recog. an. 1177. Datum apud Cellam S. Iacobi in Volanâ, in Archi-Episcopatu Rauennati. Henrici VI Imp. confirmatio possessionum Cœnobij S. Gislani in Hannonia, extat apud Miræum lib. 2. Donat. c. 68; & in Nor. Eccles. c. 175; quam recognouit an. 1191, vice Philippi Colonienfis Archi-Episcopi & Italiae Archi-Cancellarij, Ditherus Cancellarius, ante ciuitatem Neapolitanam. Eiusdem Henrici Diploma in Vienn. Antiquit. Ioan. de Bosco, pag. 89, hanc habet subscriptionem: Recognitum à Conrado, Imperialis aulae Cancellario, Hildeneshemensi electo, vice Adolphi Colonienfis Ecclesiae Archi-Episcopi, & totius Italiae Archi-Cancellarij, Anno Domin. Incarn. M. CXCVI; Indictione 14, apud Taurinum, V. Kal. Aug. per manum Alberti Imperialis aulae ProtoNotarij, & c. Othonis IV Imp. diplomata duo extant apud Meibomium in Apologiâ dicti Principis, pag. 112 & 115, concessa Monasterio Cisterciensium in Walkenried, in modum sequentem subscripta: Ego Conradus, Spirensis Episcopus, Imperialis aulae Cancellarius, vice Theodoricus Colonienfis Archi-Episcopi recognoui. Data per manum Waltheri, Imperialis aulae Protonotarij. Acta sunt hæc apud Interamnem in partibus Spoletanis, Anno Incarnationis Dominicæ M. CCIX, anno regni nostri XI, Imperij verò primo, IX. Kalend. Ianuarij, Indictione XII. Friderici secundi literas, quibus Rorensis in Baviariâ Monasterium in tutelam recipit, & auitum priuilegium à Friderico I concessum confirmat, eidem Metrop. Salisb. part. 3, pag. 361, insertum est. Eæ an. 1231, in ciuitate Rauennæ datæ sunt, sub hac subscriptione: Ego Seifridus, Imperialis Aulae Cancellarius, vice Domini Colonienfis Archi-Episcopi (fuit ille tunc temporis Henricus de Molenarken, vltor seuerus necis prædecessoris sui S. Engelberti) totius Italiae Archi-Cancellarij recognoui. Hactenus illas retuli subscriptiones, in quibus Italici Archi-Cancellariatus clara & expressa fit mentio; superest illa, cuius aliquoties iam memini, è literis Henrici V desumpta: quæ, cum præ cæteris anti-

quif.

quissima omnium sit, generatim solummodo de illo, quod hinc in quaestione est, loquitur. Extat apud Gevoldum *de Septem-vir. cap. 6. num. 70*; quam, uti illic posita est, hic integram exhibeo: In nomine Sanctæ & Individue Trinitatis. Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, &c. Hæc omnia acta sunt consilio & assensu Principum, quorum nomina subscripta sunt. Adelbertus Moguntinus Archi-Episcopus. Fridericus Colonienſis Archi-Episcopus. Otto Bambergensis Episcopus. Bruno Spirensis Episcopus. A. Augustensis Episcopus. Godebaldus Traiectensis Episcopus. Vodalricus Constantiensis Episcopus. E. Abbas Fuldenſis. Northmannus Dux. Fridericus Dux. Bonifacius Marchio. Theobaldus Marchio. Cynulphus Comes Palatinus. Obertus Comes Palatinus. Berengarius Comes. Godefridus Comes. Ego Fridericus Colonienſis Episcopus & Cancellarius recognoui Huius subscriptionis intuitu, videri mihi sub Henrico V cœpiſſe Italicum Colonienſis Archi-Episcopi Cancellarium, supra innui; breuique post illud aliquantò propius examinabitur. Sequentium Imperatorum necdum Diplomata aliqua reperi, quæ huc facerent: cuius minùs frequentis occurrus duplex causa est. Prima, quòd post Fridericum II, Imperatores nostri rariùs in Italia versarentur, nec facillè longas ibi moras facerent; plerique etiam illorum nunquam illam adierint. Altera, quòd solennitas illa subscriptionum deinceps minùs scrupulosè observari solita sit. Nunquam enim, vel rarissimè, in Imperialibus diplomatibus, vnius ferè Caroli IV exceptis, sequentibus istis seculis Archi-Cancellariorum fit mentio; nisi quoties ipsimet recognitionem & subscriptionem obeunt: quod iam à seculo, & quod excurrit, non admodum infrequens esse, quoad Moguntini personam, notum est, quandocunque ille in Diætiſ, vel Electoralibus, vel Imperialibus, in Imperatoris Curia præſens est. Nec dubitandum est, etiamnum de præſenti Archi-Episcopum Colonienſem eodem vsurum esse iure, si trans Alpes cum Cæsare ageret: nam eiusmodi iura ac prærogatiuæ non-*vsu* non pereunt: præſertim si occasiones desint illis vtendi. Quare firmiter statuere oportet, æquè ac Moguntinum, de quo nemo ambigere potest; Treuerenſem quoque & Colonienſem, non nomine & titulo tenus tantùm, sed re ipsâ & verè, non minùs ac olim, etiam sequentibus seculis, quouis tempore, in hodiernum vsque diem, Imperij Archi-Cancellarios fuisse, & esse: cum verissimum sit, eiusmodi iura ac dignitates, magis ex po-

rentiâ quàm actu ceneri; præsertim, quoties per actus contrarios & contradictorios, quales in hac materia aliquos non habemus, non eneruantur.

Conclusio
huius prio-
ris partis, &
superiorum
recapitulatio.

- Vt igitur hanc de Archi-Cancellarijs partem aliquando absolvam; ex præmissis sequentia Axiomata excerpta hîc recensebo, quæ eò tendent, & ostendent, quædam, circa Italici & Gallici Archi-Cancellariatum initia & exercitia, certa; quædam obscura & dubia esse. 1. Certò sciri, ex illis, quæ hætenus vidi & retuli, vix potest, an prisicis temporibus, quibus Archi-Cancellariatum Italicum ex Lombardia Episcopis communiter & in genere aliquis obire solebat; Imperatorum citra Alpes in Germanico Imperio commorantium emissa de rebus Italicis Diplomata, vice Moguntini, an verò Italici pro tempore Archi-Cancellarij nomine recognosci consueverint. Nec enim recordor inspexisse literas Cæsareas de Italicis negotijs citra Alpes datas, quæ Friderico I antiquiores essent; licet non dubitem, illorum bene multas hinc inde in publicis priuatisque scrinijs latitare, è quibus, postquam in publicum prodierint, hisce tenebris lux esse poterit. 2. Vice versa indubium & exploratum est, quoties Othonum tempore in Italia Cæsares nostri consisterent, (ac puto sub Henricis idem obseruatum esse) literas Imperatoris, ad negotia Italica pertinentes, vice Italici pro tempore Archi-Cancellarij recognosci debuisse ac recognitas esse. Videantur Diplomata supra relata. 3. Præterea nec de hoc dubitatur, sine differentia loci & negotiorum, siue in Italia, siue Germania Imperatores versarentur; siue etiam de Italicis, siue Germanicis rebus Diplomata conficerentur; denique siue Moguntini Archi-Episcopi, siue Italici Archi-Cancellarij vice recognitiones fierent, semper & vniformiter subscripsisse & recognouisse (dummodo præsens esset, & impedimentum præterea aliud non obstaret) Aulæ Imperialis Cancellarium; nec vllibi apud quæquam vestigia superesse, è quibus vel suspicari possimus, fuisse diuerfos & separatos Germanicarum & Italicarum expeditionum Aulicos Cancellarios. Atque idem mos hodieque obtinet, licet alij sint Germanicorum, alij Latinorum (quo idiomate literæ res Italicas concernentes expediuntur) Diplomatum Secretarij. 4. Certum & exploratum est, sub Henrico eius nominis quarto, Italis tertio, necdum fuisse Colonienfes Archi-Episcopos Italiae Archi-Cancellarios; sed aliquem ex Episcopis Italicis regulariter id honoris gessisse. 5. Similiter certum est, sub Henrico quinto, quarti filio & Successore, Fridericum, eius nominis primum, Coloniensem Antistitem, Cancellarium fuisse: ita enim constat ex illa, quæ apud Gevoldum extat, supra à me allegata subscriptione, in ordine 70. quæ an de Archi-Cancellariatu Italico, an quo alio, intelligi debeat, mox dicam. 6. Deinceps indubitatae certitudinis est, sub Friderico primo, eiusque Successoribus, Archi-Episcopos

pos Agrippinates fuisse, seque scripsisse Italiae Archi-Cancellarios. 7 Archi-Cancellariatum Galliae & Arelatensis regni quod attinet, puto similiter certum & minimè controuersum esse, illum Friderico primo antiquiorem constitui non posse. 8. Similiter indubium & exploratum est, sub Friderico I, Henrico VI, & Friderico II, Archi-Episcopum Viennensem ad Rhodanum, adhuc fuisse Burgundici regni Archi-Cancellarium. Incertum autem est, à quo Successorum primi Friderici, initium suum acceperit Treuerensis Archi-Cancellariatus: nam subscriptiones, quae Carolo IV antiquiores sint, necdum se mihi obtulerunt, & silent eam de re, ut de multis alijs, cognitu nec indignis nec iniucundis, Historici & Antiquarij nostri. Si igitur lectorum benignitas & indulgentia mihi permittit, de illis quae incerta esse dixi, coniecturis non nihil dare, valde probabile ducam, Fridericum I, Colon. Archi-Episcopum, quem Marchione n Foroliuensem, (rectius fortè Foro-Juliensem) id est, hominem domo & progenie Italicum, fuisse Merlaus in Catalogo scribit; in gentis & Cathedrae suae honorem, Coloniensi Ecclesiae, & Successoribus suis, perpetuo & hereditario iure Italicum Archi-Cancellariatum obtinuisse: licet non ita definitu proclive sit, à quartone, an quinto Henricorum, an verò à Lothario Saxone, gratiam & priuilegium hoc obtinuerit. Nam sub Henrico quarto, Fridericum, Caesareo beneficio, Agrippinatem thronum, an. 1099 obtinuisse; eumque toto Henrici V Imperio, usque ad an. Chr. 1132, per annos 33, tenuisse; adeoque Lotharij tempore, (quem etiam, una cum uxore sua, inunxit) aliquot adhuc annis sedisse, Auctor magni Chronici Belgici, à Pistorio editi, è Coloniensibus melioris notae Chronicis, disertè scribit. Dissentit tamè quoad patriam Friderici Archi-Episcopi Dom. Aegidius Gelenius; uti de illa alijsque à me consultus, familiariter suis ad me literis respondit: qui natione Sueuum facit, testimonio Auctoris vitae S. Godhardi, cap. 44. quamuis illic, pro huius Friderici nomine, per mendam sit Henrici intrusum nomen; & Epistolarum, quas Gregerus edidit ad calcem Diuorum Bambergensium. Licet igitur, ut dixi, ante Lotharium Fridericus Italiae Cancellarius fuisse videatur, inde tamen non admodum consequens statim est; eius honoris simul perpetuitatem, & ut vocant, incorporationem iam tunc simul consecutum fuisse. Fortè certius aliquid ex hac, à Geuoldo publicata, subscriptione, elici posset, si constaret, quo in loco & de quibus rebus inter Henricianae literae, quarum illa subscriptio clausula fuit, datae fuissent. Tempus enim, è testium, in illis memoratorum, vitae, regiminis, & mortis annis utcumque cognosci potest. Treuerensis autem Episcopi Cancellariatum quod attinet, repeto quae praemisi, non videri mihi probabile, ante Friderici I Imp. tempora, qui Beatricis coniugio, Burgundiae & Arelatis regnum acquisiuit, & ad Imperium reduxit; illum in-

stitui potuisse. Vice versa vix dubitem, quàm primùm occasio ista ad manum fuit hanc quoque Sedem pari honore decorandi, sine longiori mora illius quoque rationem habitam, & eminentissimum illud *Archi-Cancellariorum Imperij* sacrumque Collegium integratum & erectum fuisse. superiorum temporum Scriptores negligentia & incuria insimulare velle, quòd nil certi de plerisque tam magnæ rei prodiderint; sed potiùs, quæ de illa memorari digna erant, perpetuo silentio inuoluerint, inanis & inutilis querela sit: cum æquè magna, vel multò etiam maiora ijdem sicco pede præterierint, & posteriorum diuinationi reliquerint. Interim non est dubitandum, quicquid sit de primo Erectore & Fundatore eius, Treuerensem *Archi-Episcopum* iam tunc, ante aureæ *Carolinæ Bullæ* erectionem & publicationem, Gallici & *Arclatensis Archi-Cancellarij* titulo ornatù fuisse. Balduino enim Luxenburgico *Archi-Episcopo*, qui post 48 annos præfulatus sui, an. 1354, duobus ante *Bullæ aureæ* publicationem annis mortuus est, Lupoldus de Babenberg Tractatum suù de iuribus Imperij inscripsit: qui illù in dedicatione isto prædicato salutatur; ac alias etiam ipse *Carolinæ Bullæ* contextus illud ipsum satis astruere videtur. His scriptis, fortè fortunâ dum aliud ago & inquirò, incidi apud Ioan. Iacob. Chifletium *, in sequentem literarum *Friderici I Imp.* subscriptionem; è qua illa, quæ de Treuirensis Electoris *Archi-Cancellariatu* & antiquitate eius dixi, præclare stabiliuntur. quare integram hîc infero: *Data Bisuntij, VI Kal. Nouembris, Indictione V. Anno Domini Incarnati M^o C^o CLVII, regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore gloriosissimo. Anno regni eius VI; Imperij verò III. Recognita per Reinaldum Cancellarium, vice STEPHANI VIENNENSIS ARCHI-EPISCOPI ET ARCHI-CANCELLARII. Testibus Humberto Bisuntinensi & Petro Tarentasiensi Archi-Episcopis, &c. Si igitur, vt hæc habet subscriptio, sub primos *Friderici Anobardi Imp.* annos, *Viennensis Archi-Episcopus* istarum partium *Archi-Cancellariatum* tenuit; satis euident & clarum est, necdum Treuirensi *Cathedræ*, ante Imperium eius, sub præcedentibus Augustis annexum fuisse. Præter hanc subscriptionem supersunt eiusdem generis plures apud Ioan. de Bosco Cœlestinum, Cœnobitam Lugdunensem, in *Viennensibus Antiquitatibus*, quæ Floriacensis, ab illo editæ, Bibliothecæ læuo Xysto continentur, è qua suam quoque Chifletius mutuo sumpserat; illæque nos docent, *Archi-Cancellariatum Burgundiæ, Viennensis Archi-Episcopi* hæreditarium & perpetuum fuisse, eumque sub *Friderici II Imperio* ad minimum penes eundem adhuc resedisse. In literis *Friderici I,* quarum subscri-*

* Part. I.
Vesontio-
nes, p. 217.

ptio-

ptionem retuli, sequentia habentur inter cetera Viennensium Præfulum priuilegia: *Videlicet, vt in regno Burgundiæ, Sacri Palatij nostri Archi-Cancellarius & summus Notariorum nostrorum semper existas, & post te Successores tui.* In alijs literis eiusdem Friderici, anni 1176: ita disponitur de eodem Viennensi Archi-Episcopo: *Viennensis Ecclesia, sicut inter ceteras Ecclesias & Metropolitanas Sedes regni Burgundiæ, gloria & honore quasi clariore fidere resulget; ita peculiaris gratiæ prerogatiua apud Imperialem Celsitudinem meruit præeminere, vt Metropolitanus eius, inter ceteros Archi-Flamines, principatē locum & dignitatē obtineat, & quia princeps Consilij nostri & Archi-Cancellarius in regno Burgundiæ, & primus in aula regali, & in administratione Reipubl. ceteris excellentiori dignitate præpolleat.* Istæ literæ ita subscriptæ sunt: *Recognitum per Henricum Sacri Palatij Protonotarium vice Vilelmi Viennensis Archi-Episcopi, & totius Burgundiæ Archi-Cancellarij.* Apud eundem Ioan. de Bosco, Friderici II literarum de an. 1214, talis subscriptio superest: *Conrado Spirensi & Metensi Episcopo Cancellario, vice Domini Humberti Viennensis Archi-Episcopi, totius regni Burgundiæ Archi-Cancellarij recognoscente.* Datum Basileæ. Idem Fridericus in alia Constitutione, cuius contenta pag. 93 referuntur, itidem Basileæ eod. an. promulgatâ, constituit Viennensem Archi-Episcopum, & Successores eius, Sacri Palatij Archi-Cancellarios. è quibus constare potest, Treuirensis Archi-Episcopum, Friderici II tempore, necdum fuisse Burgundici siue Arelatensis regni Archi-Cancellarium. Vnde ferè crediderim, & concludendum putârim, quo tempore Electoralis dignitas, sub Innocetio IV, vel Successorum eius proximorum aliquo, Treuirensi collata est, simul eidem Archi-Cancellariatum primitus concessum esse. Fortè Historiæ Burgundicæ diligentius excussæ & trutinatæ, quod hæctenus à me impedimentis cohibito factum non est, nos doceant occasionē & causas priuati hæreditario Archi-Cancellariatu antiquissimo suo Viennensis Antistitis; quamuis subdubitè, an vnquam illo expressè destitutus fuerit. certè Fridericus II Imp. an. Chr. 1238, denuo illius Ecclesiæ priuilegia & iura confirmauit: sub quorum appellatione non dubito tunc temporis, æquè ac præcedentibus annis, Archi-Cancellariatū illū adhuc comprehensum fuisse. Videndum igitur, an fortè distinctio & discrimen faciendum sit inter Archi-Cancellariatum Burgundicum Archi-Episcopi Viennensis, & Archi-Cancellariatum regni Arelatensis Archi-Episcopi Treuerensis: quæ, ni fallor, quæstio dependet ab hoc altero quæsitō de finibus limitibusque Burgundici regni; & an Arelatū ei quæ circumiectus tractus illius regni pars, vel peculiare & separatum regnum fuerit. Latius patuisse olim terminos regni Burgundio-

* vide etiā
subscriptio-
nem pagina
præced.

num, quàm vt vtriusque Burgundiæ, hodieque ita dictarum, prouincijs contineretur, notissimum est, ac vix indicatorem poscit. Nam & magna Heluetiæ hodiernæ pars (illa antiquitus Cifurana Burgundia vocabatur) ad Rhenum vsque, ipsa namq; Basilea Burgundici iuris * erat, vti Wippo in vita Conradi Salici, & Guntherus lib. 5, testantur, Sabaudia, Delphinatus, eò pertinebant. nec est vt de ipsa Prouincia, vt hodie ac multis retro annis vocatur, in qua Arelatensis vrbs sita est, dubitemus. Vsque adeò enim Arelas ad Burgundicū regnum spectauit antiquitus, vt ipsa Regia & Palatina Sedes Burgundionum regum fuerit. Testis eius rei Guntherus lib. 5 Ligurini sui, cuius versus sunt:

*Quæq; caput regni sede, q; fuisse vetusti
Fertur Arelatum, prisorum Curia Regum;
Teq; sibi iungens equo Prouincia iure,
Nomen apud Veteres regni titulumq; gerebat,
Cuius Arelatum Sedes, & finis ab illa
Parte ferebatur.*

Tractat illic de nuptijs Friderici I Imp. & Beatricis Burgundicæ; cuius beneficio ait Burgundiam, quæ eò vsque regnum fuerat, deinceps regni Germanici accessionem & partem factam esse. Plura huc pertinentia apud Paulum Merulam in *Cosmographia*, & Theophilum Raynaudum in *libello de S. Ambrosij Mediol. Episcopi in Gallijs patriâ*, videri possunt; è quibus constat, antequàm à Burgundis Arelas occuparetur, Præfecti Prætorio Galliarum solemnem sedem & ordinarium domicilium fuisse. nec dubitandum est, istam eius loci præminentiam & celebritatem, præcipuam Burgundiæ Regibus causam fuisse illic lares figendi. Etsi autem ista ratione in regni illius, vt dixi, Regiam electum & erectum Arelatum fuerit, necdum tamen apud Scriptores vetustos, nisi fortè illorum aliquot curiositatem meam hætenus elulerint, repetire potui, Burgundico regno, vel parti eius, à dicta ciuitate cognomè datum esse. Ac certè non minùs olim quàm hodie, si Neapolim & Granatam excipiamus, admodum insolens per omnem Europam habitum fuit, ab urbibus regnorum appellationes mutuari. Suspicio igitur, hac præcipuè de causa, in Treuerensis Archi-Cancellariatus titulo, Lotharingiæ & Burgundiæ regnorum, à quibus magis propriè denominatio peti potuisset, silentium esse, vt Moguntinus & Viennensis Archi-Episcopi, nouæ istius dignitatis erectione tantò minùs offenderentur: quorum priori Lotharingiam, alteri Burgundiam, cuius Arelatensis ager pars fuit, in hac Archi-Cancellariatum materia subiectas antiquitus fuisse, satis constat.

Dixi hætenus quæ potui, de tempore istorum Archi-Cancellaria-

cellariatuum institutorum; superest, vt de terminis nonnulla subiungantur. Italicum igitur quod attinet; vidimus ex Diplomatum supra relatis, Tridentum, in confinio Teutoniæ & Italiæ situm, quamuis Episcopus eius loci Imperij Germanici Princeps sit, ad Germanicas diætas vocetur ac pertineat; finibus Italici tamen Archi-Cancellariatus comprehendi. Vice autem versa Aquileia, quamuis in Foro-Iulij, Prouinciâ Italicâ, sita sit, vel fuerit potius; Germanico tamen Archi-Cancellariatu continebatur, vt constat ex subscriptione Cæsarei Diplomatis Friderici II, quam Gevvold. *de Septemviratu cap. 6, num. 82*, profert: illud enim Aquilegiæ datum, vice Sifredi Archi-Episcopi Moguntini, in Germaniâ Archi-Cancellarij, Sifridus Ratisbonensis Episcopus recognouit. De Archi-Cancellariatus autem Gallici & Arelatensis limitibus difficulter certi quid definiri poterit, eò quòd tum Diplomatum defectu laboremus, cuius generis non nisi vnicum huc-usque, vt retuli in præcedentibus, reperi; tum certi etiam nil hætenus constet de tempore cœpti & instituti illius Archi-Cancellariatus. Interim certum est, Moguntiam, Coloniam, Wormatiam, Aquisgranum, & Leodium; ac consequenter tractum illum sinistra, id est, Gallicæ Rheni ripæ, ad Germanicum, non verò Gallicum Archi-Cancellariatum pertinuisse ac pertinere. Videatur Gevvold. *de Septemviratu, cap. 6, Inscription. 57, 66, 69, 71, 79, & 86*. Ac vt maximè concedatur, quòd Aquisgranum & Leodium, ad Treuerensem Archi-Cancellariatum redigi debeant; exploratum tamen istâ ratione ad minimum est, per Inscriptiones modò allegatas, Henrico IV & V imperantibus, vt etiam sub initium Imperij Friderici I, illum necdum extitisse: cum inde constet, istis temporibus adhuc ad Moguntini districtum illa loca pertinuisse. Non tamen prætermiserim indicare, quòd non tantum ex Wippone, *de vita Conradi Salici Imp.* sed etiam ex relata in præmissis Friderici II literarum subscriptione constet, urbem Basileam ad Burgundiæ regnum, atque adedò consequenter ad Gallicum & Arelatensem Archi-Cancellariatum pertinuisse. Cùm igitur de Carolo IV, & sequentium Imperatorum temporibus, præter vnicum illud Diploma, quòd retuli, vice Boëmundi II Archi-Episcopi Treuerensis, Traiecti ad Mosam subscriptum, hætenus alia non viderim; rem hanc indecisam in medio relinquo, donec alius certiora eruat & producat. Quæ de limitibus & districtu Archi-Cancellariatuum Imperij dixi, ad recognitiones & Cancellariæ aulicæ Imperialis regimen propriè pertinent; in reliquo enim, cùm Cancellariorum munus in illo præcipuè consistat, vt, quæ iuris & iustitiæ sunt, rectè administrantur; nec contra vtriusque dictamen quisquam iniuriam patiat, & violentis concussionibus per delationes & obreptitias suggestiones opprimatur; licitum est Archi-Cancellarijs, quibuscunque tandem in locis & regionibus

Impe-

Imperator verſetur, ſeruato reſpectu debito & conuenienti, iure ſuo vti; & ne quid contra leges, conſuetudines, & priuilegia fiat, curam & operam adhibere. Eius rei cum plura dare poſſim, vnico illuſtri exemplo hac vice contentus ero. Scribit *lib. 23 Chron. Belg. cap. 21*, Ioan. Gerbrandus Leidenſis, Religioſus Ord. B. MARIE Virg. de monte Carmelo, Prior Harlemēſis, quod, cum Wilhelmus Hollandus Imp. exortas inter Henricum Vltraiectinum Epiſcopum, & vaſallos eius, Dominos de Amſtel & Woerden, rixas & contentiones, quibus finiendis armatâ vtrimque manu in campum denſis agminibus proceſſerant, tollere laboraret; eoque nomine & ipſe contractis raptim copijs Vltraiectum acceſſiſſet, portis que effractis ciuitatem, abſentibus cum Præſule ſuo ciuibus, præter expectationem inopinatò intrâſſet; Conradum de Hochſtaden, Archi-Epiſcopum Colonienſem, qui fortè præſens aderat, vrbisque curam ac deſenſionem abeunte contra hoſtes Epiſcopo in ſe receperat, verentē, ne Cæſar, vi potiùs quàm iure acturus, urbem occupâſſet, inter cætera, quibus Cæſarem ad mitiora conſilia hortatus fuerat, his verbis Wilhelmum allocutum eſſe: *Si autem hoc, quod abſit, contra Iuſtitiã attentare præſumpſeritis, ME VESTRVM CANCELLARIVM pudefacitis, & honorem magnificentiæ vestræ plurimùm imminuitis.* Ad ea Imperator ita reſpondit, vt non increpauerit Archi-Epiſcopum, & indignè tulerit, quòd fines ſui muneris exceſſerit, ac extra Italiam, vt Cancellarius, cauſas iuſtitiæ curare intempetiue attentauerit; ſed in bonam potiùs partem omnem iſtam admonitionem acceperit, ac non tantùm accurata reſponſione Præſuli ſatisfecerit; ſed etiam conſeſtim dimiſſis in hoſpitia militibus ſuis, omnem timorem & ſcrupulum ipſi & vniuerſis incolis exemerit. Hæc eadem etiam illò pertinent, ne quis putet dicis tantùm cauſâ Rhenanos Archi-Epiſcopos Archi-Cancellariorum titulis inſignitos eſſe, illoſque nuda tantùm nomina, abſque ſolida ipſius rei ſubſtantia, haberi poſſe.

PARS